

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการที่พยากรณ์การจัดการเรียนรู้ ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียนในอำเภอถานสงกา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในบทนี้ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วยงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน งานวัดและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน และงานอบรมทางวิชาการ ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทักษะและเทคนิคการสอนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนและเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะกล่าวตามลำดับ

การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การกระทำกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับ การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (กมล ศิริบรรณ 2539 : 1) ส่วนลักษณะ อินทรจักร (2538 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้นักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ ที่สุด สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 4) ได้กล่าวไว้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง ความพยายามของผู้บริหารโรงเรียนที่ดำเนินกิจกรรมทุกอย่างภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้การศึกษาของนักเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานในภารกิจทุกอย่างของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตร อย่างไรก็ตามในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นจะต้องกำหนดขอบข่ายภารกิจการบริหารงานวิชาการไว้ให้ชัดเจน ซึ่งเป็นนโยบายนำไปสู่เงื่อนไขการปฏิบัติงานที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จขององค์กรภายในขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

ในการบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจหลักที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ซึ่งปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 17 – 18) กล่าวไว้ว่า ขอบข่ายของงานวิชาการประกอบด้วย การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอน และการจัดการวัดและประเมินผล ในขณะที่ปรีชา บุญคมรัตน์ (2532 : 19 – 20) กำหนดขอบข่ายของงานวิชาการไว้ 5 งาน คือ การวางแผนหลักสูตร การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีทางการศึกษาที่เกี่ยวกับโรงเรียนและครู การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน การให้ครูและนักเรียนได้รับความสะดวกในการเรียนการสอน และการจัดครูเข้าสอนในสายวิชาต่าง ๆ สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 7) สรุปไว้ว่า ขอบข่ายงานวิชาการ ประกอบด้วย 7 งาน ได้แก่ งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานด้านการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดและประเมินผล งานห้องสมุด งานการนิเทศภายในและงานอบรมทางวิชาการ

ฉะนั้น สำหรับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนจะต้องดำเนินกิจกรรมตามขอบข่ายของงานวิชาการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดไว้ 7 งาน คือ

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานด้านการเรียนการสอน
3. งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานการวัดและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศภายใน
7. งานอบรมทางวิชาการ

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตร หมายถึง บรรดากิจกรรมและประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษา จัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญเติบโต ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจ (ธีระวุฒิ ประทุมนพรัตน์ 2529 : 3)

ภิญโญ สาธร (2526 : 329 – 334) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง บรรดาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนตามระดับชั้น ตามความต้องการของนักเรียน ตามวัยของผู้เรียน ตามความสนใจและความต้องการของสังคม รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกเวลาเรียน กิติมา ปรีดีดิถ (2532 : 60) กล่าวว่า หลักสูตร คือ เอกสารที่กำหนด

โครงการศึกษาของผู้สอน โดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหา ความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 40) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายเป็น 3 ประการ คือ

1) หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มีมุ่งหมายไว้

2) หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน ผลผลิต (Output) คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

3) หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์จะอบรม ฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

เลเซอร์ และ อเล็กซานเดอร์ (รัชชัย ชัยจิรฉายากุล 2529 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Laser and Alaxander 1954) ได้กล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า หลักสูตรของโรงเรียน ได้แก่ ความพยายามทั้งหมดของโรงเรียนที่จะทำให้เกิดผลที่พึงปรารถนาในสถานการณ์ทั้งในและนอกโรงเรียน

โอลิวา (รัชชัย ชัยจิรฉายากุล 2529 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Oliva 1982) ให้ความเห็นว่าหลักสูตร คือ แผนหรือโปรแกรมสำหรับประสบการณ์ทั้งหลายที่ผู้เรียนจะต้องประสบภายใต้การอำนวยการของโรงเรียน

งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง เอกสารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการวัดและประเมินผล ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอันจะทำให้ให้นักเรียนมีการพัฒนาและเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งครูสามารถนำหลักสูตรมาสร้างและปรับแผนการสอนให้สอดคล้องกับปัญหา ความสนใจและความต้องการของชีวิตนักเรียนในท้องถิ่นของตน (กรมวิชาการ 2534 : 10)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 68) กล่าวว่า งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง เอกสารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อันจะทำให้ให้นักเรียนมีการพัฒนา และเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งครูสามารถนำหลักสูตรมาสร้างและปรับแผนการสอนให้สอดคล้องกับปัญหา ความสนใจ และความต้องการของชีวิตนักเรียนในท้องถิ่นของตนซึ่งนับว่าเป็นการนำหลักสูตรไปใช้อย่างถูกต้อง และปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 38 -39) กล่าวว่า งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นหัวใจของการจัดการเรียน

การสอน เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่จะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะ ความประพฤติ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ

ธีรารัง บัวศรี (2532 : 267) กล่าวว่างานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและทัศนคติที่พึงมีต่อหลักสูตร กรมวิชาการ (2534 : 1) กล่าวว่า งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้เป็นเรื่อง que ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยอาศัยกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำงานอย่างเป็นระบบและให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์แก่สังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งจะ ต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคม การพัฒนาคน ได้แก่ การมีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจที่สมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น มีความเสียสละ ส่วน การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงานและทำงานเป็น และการพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของคนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศและประชากรโลก

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 275 - 276) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ในการนำหลักสูตรไปใช้ว่า ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู ดำเนินการนิเทศติดตามผลการใช้ หลักสูตรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง ให้ กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ

องค์การ อินทรมพรรย์ (2525 : 173) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีความสัมพันธ์กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง บทบาทอันสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนสรุปได้ดังนี้

- 1) ต้องมีความเข้าใจหลักสูตรอย่างชัดเจนและจะต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับสื่อการสอน และวัสดุประกอบอื่น ๆ
- 2) ต้องเป็นผู้ดำเนินการนำหลักสูตรไปใช้
- 3) ต้องเป็นผู้ที่เสริมขวัญและกำลังใจ แก่ครูและผู้ปฏิบัติงาน
- 4) ต้องจัดการด้านการบริการ การใช้หลักสูตรแก่บุคลากรในโรงเรียน
- 5) ต้องจัดการประชุม เพื่อวางแผน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินการ
- 6) ต้องประสานงานการดำเนินการใช้หลักสูตร
- 7) ติดตามผลการปฏิบัติงานและการนิเทศ
- 8) ประชาสัมพันธ์
- 9) ส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 149) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการนำหลักสูตรไปใช้ มีแนวทางปฏิบัติดังนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ขอบข่าย กระบวนการจัดการศึกษาตามหลักสูตร
- 2) ศึกษารายละเอียดของแผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ
- 3) วางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน
- 4) ติดตามการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร
- 5) ประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับต่าง ๆ
- 6) ประเมินผลด้านคุณภาพนักเรียนเกี่ยวกับความรู้ความสามารถที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้
- 7) ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ทั้งในด้านตัวผู้สอน กิจกรรมการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 8) พัฒนาบุคลากรให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 9) การเข้าร่วมประชุม สัมมนา อบรมเรื่องการใช้หลักสูตร การแก้ปัญหาเรื่องหลักสูตร
- 10) การเตรียมการในการจัดประสบการณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

จากเอกสารที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การจัดให้มีหลักสูตรสถานศึกษาและเอกสารประกอบหลักสูตร การส่งเสริมให้ครูได้ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยความร่วมมือของคณะครู การนิเทศติดตามผล เสนอแนะการนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งการประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2. งานด้านการเรียนการสอน

งานด้านการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ความคิด มีคุณธรรม โดยแยกกิจกรรมออกเป็นสองด้าน คือ การเรียนเป็นกิจกรรมที่นักเรียนกระทำ ส่วนการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูกระทำซึ่งเป็นกิจกรรมที่กระทำไปพร้อม ๆ กัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2536 : 1) และกมล ภูประเสริฐและคนอื่น ๆ (2528 : 152) ให้ทัศนะ

ว่าการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อุทัย ธรรมเทโช (2531 : 140-141) ได้กล่าวไว้ว่า งานการเรียนการสอนเป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการดำเนินการสอนให้เป็นไปตามแผนการสอนที่วางไว้และจะต้องมีการวัดผลประเมินผล เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ ความสามารถ ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

สมเดช สีแสง (2538 : 603) ได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับงานการเรียนการสอน โดยให้โรงเรียนจัดให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับความสนใจ จัดให้มีการสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์รวมถึงกระบวนการกลุ่ม เน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสม่ำเสมอรวมทั้งการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัยและรับผิดชอบควบคู่กันไปด้วย

สุมน อมรวิวัฒน์ (2526 : 4 - 5) ได้กำหนดลักษณะการเรียนการสอนที่ดีในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) ควรเป็นไปเพื่อการพัฒนาความเจริญทุกด้านให้แก่ผู้เรียน
- 2) ควรให้ผู้เรียนแสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียน
- 3) ควรให้โอกาสและความสำคัญของนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน
- 4) ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองแก่นักเรียน
- 5) ควรมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนานเป็นกันเอง

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 135) ได้ให้ความหมายการสอนว่า คือการที่บุคคลหนึ่งนำเอาความรู้สึนึกคิดและชีวิตของตนมาเผยแพร่ให้อีกบุคคลหนึ่งทราบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณาเลือกสรรเอาคุณสมบัติ ทักษะคติและค่านิยมที่จับใจมายึดถือเป็นแนวทางของตนและปฏิบัติตาม กรมวิชาการ (2525 : 10) กล่าวว่า การสอน คือ ความพยายามของคน ๆ หนึ่งหรือหลาย ๆ คน ที่จะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลหนึ่งหรือหลาย ๆ คน เกิดการเรียนรู้ งานการสอนเป็นการนำแผนการสอนไปใช้ในห้องเรียน การสอนถือว่าเป็นกิจกรรมระหว่างครูกับนักเรียน

สนั่น มีสัจธรรม (2538 : 10) ระบุว่า งานการเรียนการสอน ควรประกอบด้วย

3 ขั้นตอน คือ

- 1) ชั้นเตรียมการสอน
- 2) การสอนของครู การเรียนของนักเรียน
- 3) การวัดและประเมินผลการเรียน

กรมวิชาการ (2535 : 31 -33) กำหนดว่า การพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำงานอย่างเป็นระบบนั้น การจัดการเรียนการสอนจะต้องเน้นทักษะกระบวนการ 9 ประการ คือ

- 1) ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- 2) คิด วิเคราะห์ วิจัย
- 3) สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
- 4) ประเมินและเลือกทางเลือก
- 5) กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- 6) ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์
- 7) ประเมินระหว่างปฏิบัติ
- 8) ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- 9) ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

กิตติมา ปรีดีติลล (2532 : 69 -70) ได้อธิบายวิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนว่ามี องค์ประกอบอยู่ 2 ประการ คือ

1) การนิเทศการสอน เป็นงานที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดให้มีขึ้นในโรงเรียนเพราะ จะเป็นการส่งเสริมการทำงานในหน้าที่ของครูให้ดีขึ้น อันส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนของ โรงเรียน

2) การฝึกอบรม เป็นกิจกรรมที่ควรจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนและ การทำงานของครูให้เกิดประสิทธิภาพและเพื่อแสวงหาความรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ

ลักษณะการสอนที่ดี อารมณ์ โจทีียง (2537 : 11 - 12) ได้เสนอแนะไว้ว่า การสอนที่ดีจะมีลักษณะ ดังนี้

- 1) มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ครอบคลุมองค์ประกอบการสอน ได้แก่ การตั้ง จุดประสงค์ จัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน ใช้สื่อการสอนและมีการวัดผลประเมินผล
- 2) เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด ด้านเจตคติ และด้านทักษะ
- 3) เป็นการสอนที่จัดกิจกรรมการเรียนได้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและ ผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม

4) เป็นการสอนที่ผู้เรียนลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและมีความกระตือรือร้นในการเรียน

5) เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร เน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น คิด วิเคราะห์ วิจัยและการแสวงหาความรู้อย่างมีกระบวนการ

6) เป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและอนาคตได้

7) เป็นการสอนที่เร้าความสนใจของผู้เรียน มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ มีชีวิตชีวา ไม่ตึงเครียด รู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

8) เป็นการสอนที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีพื้นฐานการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประชาชาติ

9) เป็นการสอนที่มีการวัดผลและประเมินผลทั้งก่อนเรียนระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น สังเกต ทดสอบ ค้นคว้ารายงาน

10) เป็นการสอนด้วยวิญญานความเป็นครู เพราะการสอนดีเป็นการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ และร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความสุข

ชูเมกเกอร์ และเฟรสเซอร์ (Shoemaker and Fraser 1981 : 178 - 182) ได้กล่าวไว้ว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารจะต้องมีบทบาท ดังนี้

1) ศึกษาถึงประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ งานวิชาการ และงานแนะแนว

2) ต้องสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เต็มไปด้วยความเป็นระเบียบตามจุดหมาย คณะครูอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3) ต้องมีความคาดหวังสูงหรือสนับสนุนคณะครูและนักเรียน

4) ต้องตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนของครู มีระบบการประเมินผลการเรียนตามปกติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 5 - 6) ได้กำหนดว่าผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1) จัดให้มีแผนการสอนให้ครบถ้วนทุกชั้นและทุกกลุ่มประสบการณ์ สำหรับหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มุ่งเน้นให้ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำแผนการสอนเอง ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำและกระตุ้นให้ครูจัดทำและติดตามการนำไปใช้ด้วย

- 2) จัดห้องเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจำนวนนักเรียน รวมถึงการจัดวัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอตามความจำเป็น
 - 3) จัดสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และห้องพิเศษ เพื่อสนับสนุน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ตามสภาพความพร้อมของโรงเรียน
 - 4) ตรวจสอบการจัดตารางสอนให้เหมาะสมกับเวลาและสอดคล้องกับอัตราเวลาเรียนในหลักสูตรทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกชั้นเรียน และให้มีตารางสอนรวมของโรงเรียน
 - 5) จัดทำหรือจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตรและแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่สนับสนุนการสอน เช่น แนวการสอน คู่มือครู และเอกสารที่เกี่ยวข้องสำหรับครูผู้สอนให้เพียงพอทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยการสำรวจความขาดแคลนและความต้องการ
 - 6) จัดครูประจำชั้น ครูประจำวิชาให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และความถนัด หากไม่สามารถดำเนินการได้ก็ให้จัดตามความสมัครใจ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนด้วย
 - 7) ติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการตรวจแผนการสอนหรือบันทึกการสอนของครูอย่างสม่ำเสมอ
 - 8) เยี่ยมชั้นเรียนหรือสังเกตการสอน โดยกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานไว้
 - 9) จัดครูเข้าสอนแทนครูที่ขาดหรือครูที่มาไม่ปฏิบัติงาน โดยมีการบันทึกมอบหมายงานและบันทึกรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร
 - 10) ติดตามช่วยเหลือพิเศษ ช่วยแก้ปัญหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอน ให้แก่ครู ให้ขวัญและกำลังใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
 - 11) เป็นผู้นำให้ครูปรับปรุงการสอน ให้รู้จักใช้เทคนิคและวิธีการสอนต่าง ๆ และเลือกกิจกรรมการสอน โดยคำนึงถึงสภาพความพร้อมของนักเรียน โรงเรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดี
- พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนนั้น ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องส่งเสริม กระตุ้นให้ครูจัดทำแผนการสอนและติดตามการนำแผนการสอนไปใช้การบริการ และอำนวยความสะดวกด้านวัสดุอุปกรณ์ เอกสารประกอบการสอนให้เพียงพอ รวมทั้งการเตรียมห้องเรียนห้องพิเศษต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการจัดครูเข้าสอนแทนโดยมีการบันทึกมอบหมายงาน และการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูตามแผนการสอน

3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์การสอน สำหรับครู และวัสดุฝึกสำหรับนักเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครู เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนนั้นได้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ 2534 : 66 - 67)

ภิญโญ สาร (2526 : 60) ได้กล่าวไว้ว่า อุปกรณ์การศึกษา หมายถึง วัสดุทุกชนิดที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุมิตร คุณานุกร และคนอื่น ๆ (2529 : 105) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) วัสดุ ได้แก่ วัสดุที่ใช้ประกอบการสอน ซึ่งไม่มีเครื่องกลไกภายใน เช่น กระดานดำ แผนที่ ลูกโลก แผนภูมิ ภาพเขียน แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง
- 2) เครื่องมือ ได้แก่ อุปกรณ์การสอนที่มีกลไกภายในซับซ้อน เช่น เครื่องฉาย ภาพยนตร์ วิทยู เครื่องรับโทรทัศน์ เป็นต้น
- 3) กิจกรรม นับเป็นอุปกรณ์การสอนได้ประเภทหนึ่ง เช่น การศึกษานอกสถานที่ การแสดงบนเวที นิทรรศการ โครงการทำงานร่วมกัน

ธีราร บัวศรี (2532 : 2) ได้ให้ความหมายของวัสดุประกอบหลักสูตรว่า สิ่งที่มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรจัดทำหรือจัดหา เพื่อช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนสื่อการเรียนการสอนนั้น หมายถึง สิ่งที่เป็นสื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดหมายของหลักสูตร ส่วนพนัส หันนาคินทร์ (2524 : 62) ได้กล่าวว่า การดำเนินการเกี่ยวกับวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนที่ดีนั้น ได้แก่ การจัดอุปกรณ์ต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติเพื่อบริการครู กระตุ้นให้ครูให้บริการเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่นักเรียน

ประยงค์ ชูรักษ์ (2531 : 24) กล่าวว่างานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน คือ การจัดวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้ได้โดยเร็วขึ้นและกิติมา ปริดีติลล (2532 : 268) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับสื่อการสอนว่า หมายถึง วัตถุ สิ่งของ ภาพ เครื่องใช้ ตลอดจนหมายถึงตัวบุคคล วิธีการสถานที่ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเกิดผลดี

อีริกสัน (Erikson 1967 : 10 - 12) กล่าวถึงหลักการจัดสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

- 1) การบริการอุปกรณ์การสอนที่ดี จะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของผู้นำที่มีความรู้ ความชำนาญ และความสามารถปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลที่มีหน้าที่ด้านหลักสูตรเป็นอย่างดี

ผู้สอน

2) สื่อการสอนต่าง ๆ สามารถนำไปใช้อย่างสะดวกตรงกับความต้องการของครู

3) สื่อการสอนต่าง ๆ ต้องมีคุณภาพดี

4) ควรจัดสื่อการสอนไว้หลายชนิดให้พร้อม

5) ในการจัดสื่อการเรียนการสอน ควรส่งเสริมพัฒนาและพัฒนาครูประจำการด้วย โดยการจัดประชุมสัมมนาครูประจำการ สาธิตการใช้อุปกรณ์และการปรับปรุงห้องสมุดวิชาการ

ธำรง บัวศรี (2532 : 219) แสดงความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีหลัก ในการเลือกสื่อการเรียนการสอนคือจะต้องสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ เหมาะสมกับวัยพื้นฐาน ประสบการณ์ของผู้เรียน ค่าใช้จ่ายที่ปฏิบัติได้ง่าย และเสนอแนวคิดในการใช้สื่อการสอน ดังนี้

1) ตรวจสอบและศึกษาอย่างละเอียดว่าสื่อที่นั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง มีคุณสมบัติ อย่างไร มีวิธีใช้อย่างไร มีสิ่งใดที่ควรระมัดระวังหรือต้องเตรียมการก่อนล่วงหน้า

2) เตรียมสื่อที่ใช้ให้พร้อม รวมทั้งสถานที่และอุปกรณ์ประกอบการใช้

3) อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจเสียก่อนว่าเหตุใดจึงใช้สื่อดังกล่าว โดยเฉพาะให้ ผู้เรียน มองเห็นว่าสื่อที่นั้นจะช่วยให้เข้าใจเรื่องอะไรหรือตอบปัญหาใด

4) การใช้สื่อต้องเลือกให้เหมาะสมกับเวลาและต้องใช้อย่างคล่องแคล่ว

5) หลังจากการใช้สื่อ จะต้องทบทวนและสำรวจดูว่าผู้เรียนได้รับข้อมูล ความรู้ และความคิดใหม่ ๆ ตามที่คาดหวังหรือไม่

สำเนา วราภูกุล (2537 : 108) แยกประเภทของสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) วัสดุและเครื่องมือที่ไม่ต้องฉาย ได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ กราฟ ลูกโลก กระดานดำ หุ่นจำลอง รวมถึงกิจกรรมทัศนศึกษา การแสดงละคร นิทรรศการ การสาธิตและการทดลอง

2) วัสดุและเครื่องมือที่ต้องฉาย ได้แก่ สไลด์ फिल्मสตริป แผ่นภาพโปร่งแสง ภาพยนตร์ ส่วนเครื่องฉาย ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้าม ศีรษะ

3) วัสดุและอุปกรณ์ ได้แก่ วัสดุและอุปกรณ์เกี่ยวกับเสียง เช่น แผ่นเสียง เทป วิทยุ เครื่องขยายเสียง

กิติมา ปรีดีดิถ (2532 : 68 – 69) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนว่า ผู้บริหารควรจัดตั้งศูนย์วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยในการจัดการและให้ความสะดวกในการใช้ แบ่งแยกเป็นประเภทและเป็นรายวิชาเพื่อ

สะดวกแก่การใช้ การจัดหาวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนที่ทันสมัย ปรับปรุงสื่อที่มีอยู่แล้วให้ใช้งานได้ ตำราฯ วิเคราะห์ความต้องการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนของรายวิชาต่าง ๆ ฝึกอบรมให้ครูมีความรู้ มีทักษะในการใช้ การรักษา และการซ่อมแซม กระตุ้นให้ครูและนักเรียนสนใจใช้วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เพื่อการเรียนการสอนมีคุณภาพยิ่งขึ้น สถานที่ควรจัดให้เพียงพอกับประเภทของวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ควรจัดเตรียมวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนไว้ทั้ง 3 ประการ ได้แก่ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วัสดุอื่นนอกเหนือจากนี้เป็นวัสดุ ได้แก่ ภาพยนตร์ ม้วนเทปประกอบเสียง หนังสือเรียนของจริง หุ่นจำลอง แผนที่ แผนภูมิ ลูกโลก รูปภาพ ป้ายนิเทศและเทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ การแสดง การละเล่น ละครหุ่น การสาธิตกรรมวิธีการศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบในการจัดหาและบริการให้มีประสิทธิภาพ และจัดสอนให้รู้จักผลิตวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนประเภทที่ทำได้

กรมสามัญศึกษา (2534 : 5) ได้กล่าวไว้ว่าวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรได้ผลดี จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องจัดซื้อจัดหาหรือจัดทำไว้ให้พร้อม และเป็นไปตามความต้องการของครูและนักเรียน ในการดำเนินการเพื่อจัดซื้อจัดหาหรือจัดทำควรดำเนินการดังนี้ ตำราฯ วิเคราะห์ความต้องการของครูและนักเรียน ตำราฯ วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว จัดซื้อ จัดหาหรือจัดทำวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการครู นักเรียนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา รวมทั้งจัดระบบการบริหารการใช้ให้เหมาะสม รวดเร็ว เป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บริการ จัดการเก็บรักษาวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ สามารถหยิบใช้ได้สะดวก ซ่อมแซมวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสถานที่ที่ใช้การได้อยู่เสมอ

อังกา บุญช่วย (2537 : 107 – 109) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับงานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนว่า ในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรม ทั้งปวงของโรงเรียน การที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพได้นั้น เรื่องวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญ ซึ่งผู้บริหารจะต้องจัดให้มีวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ใช้ประกอบการสอนได้ผลดี สนับสนุนให้ครูใช้วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนโดยการให้คำแนะนำ ปรึกษาและจัดสรรทรัพยากรที่ความต้องการให้กระตุ้นให้ครูขวนขวายหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน โดยการส่งครูเข้าอบรม เป็นผู้ประสานงานเกี่ยวกับการใช้วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนเพื่อ

ทราบข้อมูล การนำไปใช้ การปรับปรุงการใช้วัสดุประกอบหลักสูตร และการใช้สื่อการเรียนให้มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 6 - 7) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับงานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

- 1) จัดหาและบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนแก่ครูอย่างเพียงพอและครบถ้วนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการสำรวจความต้องการ วางแผนเพื่อจัดหาและดำเนินการจัดหาบริการและจัดทำรายงานผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดทำ รู้จักใช้และรู้จักเก็บบำรุงรักษาสื่อการเรียนให้ตรงกับเนื้อหา และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนโดยการจัดอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครูผู้สอน
- 3) จัดให้มีศูนย์สื่อหรือศูนย์วิชาการของโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งผลิตและบริการสื่อแก่ครูผู้สอน
- 4) ส่งเสริมให้ครูรู้จักคิดค้นสร้างสรรค์สื่อหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การสร้างผลงานทางวิชาการ
- 5) แสวงหาแหล่งวิทยากรที่เป็นสื่อการสอนในชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น บุคลากรสถานที่ประกอบการ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรม การเรียนการสอน
- 6) จัดให้มีการติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยการสังเกตการสอน การดูแผนการสอน บันทึกการสอน สถิติการขืม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การจัดหาและบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนแก่ครูอย่างเพียงพอ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูรู้จักใช้ จัดเก็บและบำรุงรักษาสื่อการเรียน การจัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนของโรงเรียน ในการส่งเสริมให้ครูรู้จักคิดค้นสร้างสรรค์สื่อการเรียนที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนสอน รวมทั้งการติดตามประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

4. งานวัดผลและประเมินผล

การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณภาพหรือคุณลักษณะของสิ่งที่จะวัด โดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างมี กฎเกณฑ์ การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจ ตีราคา วินิจฉัย ชี้ขาดหรือลงสรุปสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์โดยอาศัยการวัดเป็นหลัก ในกระบวนการเรียนการสอน การวัดและ

ประเมินผลมีความสำคัญและเกี่ยวข้องเป็นอย่างดี กล่าวคือเมื่อมีการเรียนการสอนย่อมต้องมีการวัดและประเมินผล (วิรัช วรรณรัตน์ 2539 : 4) ส่วนจำนง พรายเข้มแข (2531 : 5) ได้กล่าวไว้ว่าการวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาปริมาณแทนคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือแทนพฤติกรรม หรือสมรรถภาพของบุคคลโดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดและผลของการวัดจะออกมาเป็นตัวเลขหรือคะแนน การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยเพื่อตีราคาหรือสรุปคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือพฤติกรรมของคนใดคนหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 242) ได้ให้ความหมายของการวัดผลว่า หมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนการสอนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนการประเมินผลเป็นการพิจารณากำหนดคุณค่าจากคะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้น เช่น เก่ง ไม่เก่ง ดี ไม่ดี งานวัดผลและประเมินผล หมายถึง การกำหนดหน่วยให้แก่ปริมาณที่มีอยู่โดยใช้เครื่องมือการสังเกตของครู การตรวจสอบพฤติกรรมหรือข้อสอบแล้วนำผลที่ได้มาหาค่า มาวิเคราะห์ว่าดีหรือไม่ดี เก่งหรือไม่เก่ง (อภา บุญช่วย 2537 : 130)

หวน พิณรุพันธ์ (2528 : 53) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดผลการศึกษา หมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ เพื่อแสดงว่านักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใดจากการที่ได้เรียนมาแล้ว และอาจจะบอกได้ว่าหลังการสอนแล้วนักเรียนได้คะแนนจากการวัดเท่าไร ส่วนการประเมินผลเป็นการกำหนดค่าหรือราคาจากคะแนนที่ได้จากการวัดนั้นแล้วสรุปว่าเก่งหรือไม่เก่ง โดยการเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ในห้องเรียนดังนั้น การวัดผลและประเมินผลจึงต้องสัมพันธ์กัน

นิพนธ์ กินวงษ์ (2523 : 72) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ซึ่งการเรียนการสอนจะได้ผลเพียงไรหรือบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ย่อมทราบได้จากการวัดผลและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติควบคู่กันไปเป็นประจำ การประเมินผลในโรงเรียนมีจุดหมายสองประการ คือ การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน

การวัดผลการศึกษาทำให้ครูทราบความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน ตลอดจนข้อบกพร่องเพื่อแก้ไขในเวลาต่อไป การวัดผลการศึกษามีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อทราบผลการเรียนของนักเรียน
- 2) เพื่อประโยชน์ในการเลื่อนชั้น (Grade Placement) และการจัดแบ่งนักเรียนตามความสามารถ (Ability Grouping)

- 3) เพื่อเป็นหลักฐานในการรายงานผลการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองทราบ
 - 4) เพื่อประโยชน์ในการให้ประกาศนียบัตร เมื่อจบชั้นการศึกษาและแจ้งผลการเรียนให้สถาบันอื่นที่นักเรียนจะไปเรียนต่อที่ขอมาทราบ
 - 5) เพื่อเป็นสถิติในทางการศึกษา
- ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 199 – 201) ได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการวัดผลและประเมินผลเป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ ดังนี้
- 1) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ ทำให้ครูอาจารย์ทราบว่าผลการสอนของตนเป็นอย่างไร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
 - 2) เพื่อปรับปรุงการสอนของนักเรียน นักศึกษา และนักเรียน นักศึกษาจะได้ทราบว่าตนเองมีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในบทเรียนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงตนเอง
 - 3) เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษา ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอน ที่นำมาสู่การปฏิบัติว่าประสบปัญหาอย่างไร จะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร
 - 4) เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น ผลการเรียนการศึกษาสำเร็จตามหลักสูตร เป็นแนวทางในการทำงานและศึกษาต่อ
 - 5) เป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาในด้านการรับนักเรียน ผลการเรียน และการสำเร็จตามหลักสูตร
 - 6) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาในด้านผลการเรียนและการสำเร็จการศึกษาของนักเรียนนักศึกษา
- หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล ดังนี้
- 1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดและประเมิน ในเรื่อง
 - 1.1) ประเภทของข้อสอบที่ใช้วัดผล
 - 1.2) ระยะเวลาที่ใช้ในการสอบ จำนวนครั้งที่สอบและการเก็บคะแนนสอบแต่
 - 2) จัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ เครื่องโรเนียว ตลอดจนเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก

3) พยายามส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ทางการวัดผลและประเมินผลโดยการจัดการฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การประเมินผลข้อสอบ ตลอดจนการรายงานผลการสอบ

4) การจัดตารางสอบ ห้องสอบและระเบียบในการสอบและการคุมสอบ

5) ควรมีการประเมินผลการสอน หากมีการบกพร่องจะได้หาทางแก้ไขต่อไปหรือเสนอแนวทางในการนำไปปรับใช้ในครั้งต่อไป

หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้างานวัดและประเมินผล มีดังนี้

1) จัดหาแบบพิมพ์ที่เกี่ยวกับการวัดและการประเมินผลการเรียน

2) จัดทำเอกสาร จัดทำข่าวสารที่เป็นความรู้เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน เพื่อเผยแพร่ให้ครูอาจารย์ได้ทราบทั่วกัน

3) ศึกษาระเบียบ คำถาม ความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าทางวิชาการ เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนอยู่เสมอ

4) ดูแลให้ครูอาจารย์ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลให้ถูกต้อง

5) พิจารณาตัดสินปัญหาเกี่ยวกับการโอนผลการเรียนการวัดผลและประเมินผลการเรียน

6) ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ที่ผ่านการอบรมหรือศึกษาทางการวัดผลและประเมินผลการเรียน ได้มีบทบาทในการพัฒนาการวัดผลและประเมินผลการเรียน

7) ตรวจสอบการให้ระดับคะแนนของครูอาจารย์ก่อนที่จะส่งไปยังผู้บริหารสถานศึกษาเพื่ออนุมัติผลการสอบ

8) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อทดสอบและจัดทำข้อมูลมาตรฐาน

9) เก็บรักษาเอกสารและหลักฐานการประเมินผลการเรียนและเอกสารอื่นตามความจำเป็นที่ต้องใช้เกี่ยวกับงานวัดและประเมินผลการเรียน

10) ดำเนินการเกี่ยวกับการทำลายเอกสาร การวัดผลและการประเมินผลที่หมดความจำเป็นแล้ว

11) ดูแลบำรุงรักษาและรับผิดชอบทรัพย์สินของสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

12) เสนอโครงการและรายงานผลตามลำดับขั้น

จุดหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครูอาจารย์และการเรียนของนักเรียนนักศึกษาในด้านการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ

1) ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain)

2) ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain)

3) ด้านเจตคติ (Affective Domain)

จากจุดหมายทั้ง 3 ด้าน สิ่งที่จะนำไปวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนมีดังนี้

- 1) นักเรียนนักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเพียงใด
- 2) นักเรียนนักศึกษามีความสามารถในการคิดหาเหตุผลเพียงใด
- 3) นักเรียนนักศึกษามีความสามารถในการวิเคราะห์และสร้างสรรค์เพียงใด
- 4) นักเรียนนักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติเพียงใด
- 5) นักเรียนนักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ความรู้หรือไม่ เพียงใด
- 6) ครูอาจารย์มีข้อบกพร่องในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่

กรมวิชาการ (2534 : 4 - 6) ได้กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาประเมินผล
การเรียนดังนี้

1) การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีการประเมินผลการเรียนปลาย
ภาคเรียนทุกภาคเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ เว้นแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 , 4 และ 6 ไม่ต้อง
ประเมินผลการเรียนปลายภาคเรียนสุดท้าย แต่ให้เป็นการประเมินปลายปี

2) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียน ถ้านักเรียนมีความรู้ความสามารถต่ำกว่า
เกณฑ์ที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ ให้ผู้สอนหาข้อบกพร่องของนักเรียนแล้วสอนซ่อมเสริมโดยจัด
การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน

3) ให้ใช้ผลการประเมินระหว่างภาคเรียน ตัดสินการผ่านจุดประสงค์ในแต่ละกลุ่ม
ประสบการณ์ เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6

4) การประเมินผลการเรียนปลายภาคเรียนให้แจ้งผลการเรียน ใช้ตัวเลขแสดงผล
การเรียน ดังนี้

4 หมายถึง ผลการเรียนดีมาก

3 หมายถึง ผลการเรียนดี

2 หมายถึง ผลการเรียนปานกลาง

1 หมายถึง ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด

0 หมายถึง ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ

5) การตัดสินผลการเรียน

5.1) มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด

5.2) ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้นไม่น้อยกว่าร้อยละ

60 ของจำนวนจุดประสงค์ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์

5.3) เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 การประเมินผลการเรียนปลายปี จะต้องได้รับผลการเรียนของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ตั้งแต่ 1 ขึ้นไป

6) ในกรณีที่นักเรียนขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งตามข้อ 5 โรงเรียนอาจใช้ดุลยพินิจให้เลื่อนชั้นได้หากพิจารณาเห็นว่า

6.1) นักเรียนมีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 อันเนื่องมาจากสาเหตุจำเป็นหรือเหตุสุดวิสัย แต่มีคุณสมบัติตามข้ออื่น ๆ ครบถ้วน

6.2) นักเรียนผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ไม่ถึงร้อยละ 60 ในกลุ่มประสบการณ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงเล็กน้อย และเห็นว่าสามารถสอนซ่อมเสริมได้ในปีการศึกษาต่อไปและมีคุณสมบัติข้ออื่น ๆ ครบถ้วน

6.3) เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 นักเรียนได้ระดับผลการเรียน 0 ในกลุ่มประสบการณ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในการประเมินผลการเรียนปลายปี แต่มีคุณสมบัติในข้ออื่นดีมา

7) ถ้านักเรียนไม่ได้เข้ารับการประเมินผลปลายปีเพราะเหตุสุดวิสัย โรงเรียนอาจจัดให้นักเรียนเข้ารับการประเมินผลการเรียนปลายปีในภายหลังก็ได้ ถ้าพิจารณาเห็นว่าคุณสมบัติตามข้อ 6.1 และ 6.2 ครบถ้วน

8) ถ้าโรงเรียนพิจารณาเห็นว่าในระหว่างปีการศึกษา นักเรียนคนใดมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีมากและมีวุฒิภาวะเหมาะสมที่จะเลื่อนไปเรียนชั้นสูงขึ้น ให้โรงเรียนวัดผลและประเมินด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น ถ้านักเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดก็ส่งให้เลื่อนไปเรียนชั้นที่สูงขึ้นภายในวันที่ 1 กันยายน ของปีการศึกษานั้น

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 73) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผลเป็นงานหลักสำคัญของผู้บริหารที่จะต้องติดตามดูแลการสอน โดยให้ครูได้ดำเนินการเกี่ยวกับการที่จะทำการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ โดยจะต้องปฏิบัติดังนี้ กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล เช่น ประเภทของข้อมูลหรือเครื่องมืออื่น ๆ ระยะเวลาที่ใช้ในการสอบ แบบฟอร์มสำหรับรายงานผลการวัดและประเมินผลต่อผู้บังคับบัญชา จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น หมึกพิมพ์ กระดาษอัดสำเนา รวมทั้งการส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการสร้างข้อสอบและควรรหาโอกาสศึกษา ดิชมข้อสอบที่ครูออกมาเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจในระเบียบและควบคุมงานวัดและประเมินผลปฏิบัติในแนวเดียวกัน เมื่อการวัดและประเมินเสร็จแล้วให้มีการวิเคราะห์ข้อสอบ เพื่อหาทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

สุนทรี่ ไพโรสุวรรณ (2541 : 29) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดและประเมินผลเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องทำการวัดและประเมินผลการเรียน เพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานว่าได้ผลแค่ไหน

เพียงใดหรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนย่อมมีส่วนรับผิดชอบในเรื่อง การวัดและประเมินผล ในเรื่องของการติดตามดูแลการสอนของครูว่าเป็นอย่างไร ผู้บริหารโรงเรียน จึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยดูแล ส่งเสริมให้การวัดและประเมินผลเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

สมเดช สีแสง (2538 : 603) ได้กล่าวไว้ว่า งานวัดและประเมินผลเป็นหน้าที่ของ ผู้บริหารและครูผู้สอนควรทดสอบเป็นระยะและหรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียนตามลักษณะ การจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัด และประเมินผลไว้ดังนี้ จัดให้มีการวัดและประเมินผลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุง การสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อ่ำภา บุญช่วย (2537 : 141) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับ การประเมินผล ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการประเมินผล เช่น ประเภทของข้อสอบหรือ เครื่องมืออื่น ๆ ระยะเวลาที่จะใช้ในการสอบ มาตรฐานอันจะพึงยึดถือในการสอบหรือการวัดผล กำหนดการส่งคะแนนสอบต่อหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ การเตรียมแบบสำหรับรายงานผล การสอบแก่ผู้ปกครอง
- 2) จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการสอบ
- 3) พยายามหาทางส่งเสริมครูให้มีความรู้ความสามารถในการประเมินผล เทคนิค การออกข้อสอบ การให้คะแนน
- 4) การจัดห้องสอบ ที่นั่ง การสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การสอบ
- 5) ศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ผู้สอบและผู้ควบคุมสอบ เพื่อจะได้ให้ปฏิบัติ เป็นแนวเดียวกัน
- 6) ประเมินผลการสอบที่ได้ผ่านมาแล้ว หากมีข้อบกพร่องเกิดขึ้น จะได้หาทางแก้ไข ต่อไป
- 7) เกณฑ์ในการประเมินผล ตลอดจนแบบฟอร์มต่าง ๆ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้อง ตรวจสอบ ให้เป็นไปตามเกณฑ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 7) ได้กำหนดบทบาท หน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนต่อการปฏิบัติงานวัดและประเมินผล ดังนี้

- 1) จัดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร ประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2534 และสะดวกต่อการนำไปใช้
- 2) ศึกษาและทำความเข้าใจระเบียบวัดผลให้สามารถอธิบายหรือชี้แจงได้

กำหนดไว้

- 3) จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ระเบียบ
- 4) วางแผนและจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเวลาเรียน
- 5) จัดหาวัสดุอุปกรณ์ แบบฟอร์มและเครื่องมือที่จำเป็นให้พร้อมและเพียงพอ
- 6) จัดสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพและปรับปรุงการสร้างข้อสอบของครูให้มี

มาตรฐาน

- 7) ให้มีคณะกรรมการวัดผลของโรงเรียน
- 8) จัดให้มีครูทำหน้าที่วัดผลและประเมินผลของ โรงเรียนซึ่งมีพื้นความรู้ด้านสถิติ

พอสมควร

- 9) วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ เพื่อปรับปรุงการเรียน

การสอน

- 10) ติดตามและตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องการวัดผลและประเมินผลอย่าง

สม่ำเสมอ

- 11) จัดทำผลการประเมินแสดงความก้าวหน้าของนักเรียน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลเป็นการกำหนด ระเบียบ การวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร การจัดหาและบริการวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ ในการวัดและประเมินผลผู้เรียน การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การวางแผนและจัดทำปฏิทินการวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและเวลาเรียน การดำเนินการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ในระเบียบ รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผล ผู้เรียน

5. งานห้องสมุด

งานห้องสมุด หมายถึง การจัดให้มีห้องสมุดหรือมุมหนังสือที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับห้องสมุดให้เพียงพอ เช่น ตู้หรือ ชั้นวางหนังสือ ตู้บัตรรายการ โต๊ะอ่านหนังสือ เป็นต้น จัดให้มีบรรณรักษ์หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุด และคณะกรรมการห้องสมุด เป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุด จัดหาหนังสือห้องสมุดให้เพียงพอ จัดทำทะเบียนหนังสือ สถิติการใช้บริการและการยืมหนังสืออย่างมีระบบและเป็นปัจจุบัน แสวงหา แหล่งทรัพยากรเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุด สนับสนุนครูผู้สอนให้ใช้ห้องสมุดใน การพัฒนาการเรียนการสอน ติดตามและดูแลการดำเนินงานห้องสมุดเมื่อพบปัญหา ให้หาทาง ช่วยเหลือแก้ไข จัดกิจกรรมห้องสมุดเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดเมื่อสิ้นปีภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษา (สมเดช สีแสง 2539 : 127)

งานห้องสมุด หมายถึง งานที่เกี่ยวกับวัสดุ ความรู้ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร เอกสาร โสตทัศนวัสดุ โดยมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ ดำเนินการคัดเลือก จัดหา จัดเก็บและให้บริการแก่ผู้ใช้ (กุลธิดา ท้วมสุขและคนอื่น ๆ 2534 : 1)

ธีรวิมล ประทุมพรรัตน์ (2526 : 67 - 68) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็น บุคลากรที่สำคัญในการจัดบริการห้องสมุดขึ้นในโรงเรียนซึ่งควรมีบทบาท ดังนี้

- 1) เป็นประธานในการจัดบริการห้องสมุด
- 2) ร่วมมือกับบรรณารักษ์วางแผนจัดบริการห้องสมุดให้กับ โรงเรียน
- 3) ร่วมมือกับบรรณารักษ์จัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดตามเกณฑ์อย่างต่ำที่กระทรวง ศึกษาธิการกำหนด
- 4) ร่วมกับบรรณารักษ์จัดหาวัสดุครุภัณฑ์ประกอบห้องสมุด และเพื่อให้การดำเนินงานบริการห้องสมุดให้พร้อมและเพียงพอดำเนินการได้
- 5) อธิบายความสำคัญของการใช้ห้องสมุดให้แก่ นักเรียนทั้งโรงเรียนทราบ
- 6) อบรมบุคลากรที่ทำงานห้องสมุดให้มีความรู้ความสามารถเพื่อจัดบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

รัฐจวน อินทรกำแหง (2518 : 81) ได้กล่าวไว้ว่า ห้องสมุด หมายถึง สถานที่ที่ รวบรวมหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นแหล่งวิทยาการ ความรู้ความเห็น ของนักปราชญ์นักวิชาการ ห้องสมุดมีวัตถุประสงค์ 5 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อให้การศึกษา เป็นแหล่งที่ให้การศึกษแก่บุคลากรในสถานศึกษา ได้แก่ ครูอาจารย์และนักเรียน
- 2) เพื่อให้ความรู้และข่าวสาร ห้องสมุดที่ทันสมัยนอกจากจะเป็นที่รวบรวมตำรา หนังสือและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นแหล่งที่จะให้บริการในด้านข่าวสารความรู้ทั่วไป เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดป้ายแผ่นกระดาน เพื่อปิดประกาศข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ รวมทั้งการจัด เชิญวิทยากรและการประชุมเพื่อเผยแพร่ความรู้และข่าวสาร
- 3) เพื่อการศึกษาค้นคว้า ห้องสมุดจะเป็นแหล่งหนังสืออ้างอิงที่ใช้ในการค้นคว้า ในการทำวิจัย
- 4) เพื่อความจรรโลงใจ เป็นแหล่งที่มีหนังสือที่เป็นหนังสือบันเทิงหรือจัดกิจกรรม การฉายภาพยนตร์ วิดีโอทัศน์เพื่อความจรรโลงใจ

5) เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ มีมุมที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นที่พักผ่อนคลายจากการเรียนในห้องเรียน

การพัฒนาห้องสมุด เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมด้านวิชาการให้กับสถานศึกษาเป็นแหล่งที่นักเรียน ครูอาจารย์ได้ศึกษาหาความรู้ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) การพัฒนาด้านเทคนิค ได้แก่ การนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้เพื่อแบ่งเบาภาระงาน เช่น คอมพิวเตอร์ในการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ของห้องสมุด

2) การพัฒนาด้านการบริการ คอมพิวเตอร์นอกจากจะใช้งานด้านเทคนิคแล้วสามารถนำมาใช้ในงานด้านบริการได้ด้วย เช่น การให้ยืมหนังสือนอกเวลา การบริการให้ยืมหนังสือต่างห้องสมุด

3) การพัฒนาด้านบุคคล ได้แก่ การให้การศึกษาและการพัฒนาบุคลากร ต่าง ๆ ของห้องสมุดเพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่จะบริการห้องสมุดได้ดี

4) การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด เพื่อจะได้แจ้งกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุด ตลอดจนการตื่นตัวและเห็นคุณค่าของการใช้ห้องสมุด

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และการอ่าน ดังนี้

1) การจัดนิทรรศการ ควรจะมีเป็นประจำและผลัดเปลี่ยนเวียนไป เช่น สัปดาห์หนังสือวิทยาศาสตร์ สัปดาห์หนังสือการ์ตูน รวมทั้งการจัดนิทรรศการในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันลอยกระทง

2) จัดให้มีการประกวดการเขียนภาพจากการอ่านหนังสือ

3) จัดให้มีการเล่นเกมส์และการทายปัญหาจากการอ่านหนังสือ

4) จัดให้มีการเล่านิทานและการวิพากษ์วิจารณ์หนังสือ

5) การจัดอภิปราย ตอบปัญหา โดยเชิญนักเรียนหรือวิทยากรมาบรรยาย

6) การประกวดเรียงความ นิทานคำขวัญต่าง ๆ ทั้งจากการอ่านหนังสือและจากวันสำคัญต่าง ๆ

7) การจัดการเล่นละคร หุ่นกระบอก หนังสือนิทาน จากหนังสือวรรณคดี (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2535 : 235) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 33) ได้แนะนำการจัดกิจกรรมห้องสมุดไว้ดังนี้

7.1) การจัดนิทรรศการ

7.2) การเล่านิทาน

7.3) การแนะนำหนังสือ

7.4) การแข่งขันตอบปัญหา

7.5) การรวบรวมผลงานเด็ก

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 67 – 68) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการจัดห้องสมุดที่ดี ต้องสนับสนุนการจัดดำเนินงานห้องสมุดทุกด้าน เช่น จัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เพียงพอ จัดหาหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นต้องใช้ ตลอดจนงบประมาณสนับสนุน จัดหาครูบรรณารักษ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดและเข้าใจนักเรียน เพื่อช่วยดำเนินการในห้องสมุด สถานที่ควรจัดให้เป็นสัดส่วน ผักผ่อนให้นักเรียนได้รู้จักใช้บริการห้องสมุด สนับสนุนครูให้รู้จักใช้ห้องสมุดเป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอน ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง โดยใช้ห้องสมุด

สนอง เครือมาก (2535 : 1196) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะทำให้ห้องสมุดโรงเรียน ดำเนินไปด้วยดี ดังนั้นควรมีบทบาท ดังนี้

- 1) ศึกษาทำความเข้าใจบทบาทวัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน
- 2) ให้ความสนับสนุนในทางการเงินเพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ หนังสือและอื่น ๆ
- 3) ให้ความสนับสนุนในการให้อัตรากำลังคนช่วยงานในห้องสมุด
- 4) ให้ความสนับสนุนในการจัดบริการและกิจกรรม
- 5) ส่งเสริมให้ครูรู้จักใช้ห้องสมุดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือให้รู้จักสอนโดยใช้ห้องสมุด
- 6) เป็นผู้ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างบรรณารักษ์กับคณะครู
- 7) ส่งเสริมให้บรรณารักษ์มีขวัญกำลังใจในการทำงาน โดยการให้คำยกย่องชมเชยหรือชื่นชมในงานห้องสมุดตามควรแก่กรณี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 7 – 8) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนไว้ดังนี้

- 1) จัดให้มีห้องสมุดหรือมุมหนังสือที่เหมาะสมและสอดคล้องกับจำนวนนักเรียน
- 2) จัดหาวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับห้องสมุดให้เพียงพอ เช่น ตู้หรือชั้นวางหนังสือ ตู้บัตรรายการ โต๊ะอ่านหนังสือ เป็นต้น
- 3) จัดให้มีบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุด และคณะกรรมการห้องสมุดเป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุด
- 4) จัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดให้เพียงพอ

5) จัดทำทะเบียนหนังสือ สถิติการใช้บริการและการยืมหนังสืออย่างมีระบบและเป็นปัจจุบัน

- 6) แสวงหาแหล่งทรัพยากรเพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุด
- 7) สนับสนุนครูผู้สอนให้ใช้ห้องสมุดในการพัฒนาการเรียนการสอน
- 8) ติดตามดูแลการดำเนินการของห้องสมุด เมื่อพบปัญหาให้หาทางช่วยเหลือแก้ไข
- 9) จัดกิจกรรมห้องสมุดเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ

10) ประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดเมื่อสิ้นภาคเรียนหรือสิ้นปีการศึกษา

จากเอกสารที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การบริหารงานห้องสมุดในโรงเรียนเป็นการจัดให้มีห้องสมุดที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและเอื้อต่อการใช้ การจัดหาหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอกับการให้บริการครูและนักเรียน จัดให้มีบรรณารักษ์และคณะกรรมการห้องสมุดที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการห้องสมุด การส่งเสริมให้ครู นักเรียนใช้ห้องสมุดในการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมของห้องสมุด เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งการติดตาม ดูแลและประเมินผลการดำเนินการห้องสมุด

6. งานนิเทศภายใน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 32) กล่าวว่า การนิเทศภายใน หมายถึง งานที่ผู้บริหารและบุคลากรภายในโรงเรียนร่วมมือกัน เพื่อปรับปรุงงานต่าง ๆ ในการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

นิวัตร นาคะเวช (2532 : 6) ได้ให้ความหมายของงานนิเทศภายในว่าเป็นกิจกรรมกระบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครูในทุกด้าน รวมทั้งให้ครูเกิดความรู้ ความก้าวหน้าในวิชาชีพและผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน สอดคล้องกับธีระวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2533 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า งานนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการที่อาศัยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนภายใต้การนำของผู้บริหารโรงเรียนในอันที่จะพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน จนบุคลากรทุกฝ่ายสามารถนำตนเองในการปฏิบัติงานได้และก่อให้เกิดผลขั้นสุดท้าย คือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 160) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศภายในเป็นกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

กับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง มีผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชาการ หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ และครูที่มีความชำนาญเฉพาะวิชาที่โรงเรียนคัดเลือก แล้วแต่งตั้งให้ทำการนิเทศเป็นกระบวนการ โดยมีจุดมุ่งหมายอันเป็นหัวใจของการนิเทศ 5 ประการ คือ

- 1) มุ่งพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้ได้รับความรู้เพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานได้ดีขึ้น
- 2) มุ่งพัฒนางาน หมายถึง งานการเรียนการสอนและสร้างสรรค์งานให้มีประสิทธิภาพ
- 3) มุ่งส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาและการนิเทศ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนในอันที่จะได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน
- 4) ส่งเสริมการสร้างขวัญกำลังใจของบุคลากรให้ทำงานด้วยความมั่นใจ มีกำลังใจในการทำงาน
- 5) ประสานงานและอำนวยความสะดวก ส่งเสริมการนิเทศจากภายนอกอย่างสม่ำเสมอ

การนิเทศเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกหน่วยงานในทุกระดับ ไม่ว่าหน่วยงานนั้นจะได้มีการจัดระบบอย่างดี มีการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ตาม เมื่อเวลาเปลี่ยนไปสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ต้องปฏิบัติเกิดขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่อาจมีบทบาทต่อการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ซึ่งผู้บริหารสามารถใช้การนิเทศเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคารวัฒน์ 2528 : 1 – 3) งานนิเทศเป็นงานที่เกี่ยวกับการให้การแนะนำ การให้ความช่วยเหลือ ให้การปรึกษา ช่วยฝึกฝน ช่วยเตรียมงาน ให้การสนับสนุน ประสานงาน ตลอดจนเป็นเรื่องการจัดการและควบคุม เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหวังที่ตั้งไว้

สนอง เครือมาก (2535 : 1198 – 1199) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการนิเทศภายในที่ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ตามสภาพของโรงเรียน ดังต่อไปนี้

- 1) การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน เป็นการประชุมครูทุกคนเพื่อเตรียมการทุกอย่างให้พร้อมที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทันทีในวันแรกของการเปิดภาคเรียน
 - 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน เป็นวิธีการนิเทศวิธีหนึ่งที่มีมุ่งให้ครูพัฒนาหรือปรับปรุงพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนให้มีประสิทธิภาพ
 - 3) การให้ศึกษาจากตำรา เป็นวิธีการมอบหมายงานให้ทำวิธีหนึ่งโดยผู้บริหารโรงเรียนจะมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบนิเทศไปศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำความรู้ที่นำมาถ่ายทอดแก่คณะครูอีกต่อหนึ่ง วิธีนี้จะทำให้ผู้รับการนิเทศเกิดความภาคภูมิใจและกระตือรือร้นในการทำงาน
 - 4) การให้คำปรึกษาหารือ โดยมีวิธีปรึกษาหารือได้โดยการบอกวิธีแก้ไขปัญหาโดยตรง การให้ข้อคิด ข้อมูลและการช่วยเหลือผู้รับการปรึกษา สามารถวิเคราะห์และหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเองได้
 - 5) การสาธิตการสอน เป็นวิธีการที่ควรใช้ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการสอนในบางเรื่อง สิ่งสำคัญที่ควรระวังและควรทำความเข้าใจกับผู้สังเกตการณ์ก็คือการสังเกตการสอนมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงกระบวนการและเทคนิคการสอน การเลียนแบบพฤติกรรม การสอนของผู้สาธิตการสอนจึงไม่ใช่พฤติกรรมการสอนที่ดีที่สุด
 - 6) การพาครูไปศึกษานอกสถานศึกษา เป็นวิธีการที่มีความประสงค์เพื่อให้ครูรับประสบการณ์ตรง และให้เกิดแนวคิดที่จะนำประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน สิ่งสำคัญในการพาครูไปศึกษานอกสถานที่ ก็คือต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและมีการมอบหมายหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติและรับผิดชอบด้วย
 - 7) การสนทนาทางวิชาการ เป็นวิธีการที่มีประโยชน์สามารถดำเนินการได้ง่าย ๆ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณ อาจใช้เวลาตอนพักรับประทานอาหารกลางวันก็ได้ โดยจัดให้มีการรับประทานอาหารร่วมกันและกำหนดให้ผู้นำสนทนาหัวข้อสนทนา ในการสนทนาวิชาการนี้ความสำเร็จขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำสนทนาเป็นสำคัญ
 - 8) การบริการเอกสารทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการ เช่น คู่มือหลักสูตร คู่มือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและบทความทางวิชาการ นับว่ามีความสำคัญที่จะช่วยให้ครูเกิดแนวคิดและมีความคิดริเริ่มในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน
- สังัด อุทรานันท์ (2530 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า งานนิเทศภายในเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร ผู้บริหารจะเป็นผู้ดำเนินการเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นทำแทนก็ได้ ผู้บริหารต้องวางแผนงานนิเทศภายในร่วมกับผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศโดยอยู่ในฐานะประธานของคณะทำงาน จะมีความเหมาะสมที่สุด เป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินการนิเทศภายใน โดยการให้บริการ

และสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานนิเทศภายใน โดยการเขียนเขียนคู่มือการทำงาน สอบถามแสดงความสนใจหรือห่วงใยต่อคณะผู้ทำงาน

บันทึก พุทธศักราช (2536 : 81) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศไว้ดังนี้

- 1) ต้องสนับสนุนส่งเสริมการนิเทศอย่างจริงจังและจริงจัง
- 2) ทำหน้าที่วิทยากรที่ดีและให้คำแนะนำการใช้หลักวิชา
- 3) บริการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศทุกด้าน
- 4) ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
- 5) สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 8 - 9) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการนิเทศภายใน ดังนี้

- 1) ศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักการและวิธีการปฏิบัติในการนิเทศภายในให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินการ
- 2) สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนและคณะครูเพื่อการยอมรับซึ่งกันและกัน
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ หัวหน้าสายชั้นและคณะครูที่มีความเหมาะสมเป็นคณะกรรมการ
- 4) ให้มีคณะกรรมการมีหน้าที่วางแผนเพื่อดำเนินการนิเทศภายในตามกระบวนการใน 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผน การสร้างเครื่องมือการปฏิบัติการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศ
- 5) จัดให้มีเครื่องมือ วัสดุ เอกสารที่จำเป็นสำหรับการนิเทศให้พร้อมที่จะใช้อย่างเพียงพอ
- 6) ดำเนินการนิเทศตามแผนและโครงการที่กำหนด โดยจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้ชัดเจน
- 7) เลือกใช้กิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศ
- 8) เยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการสอน เพื่อทราบปัญหาและพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียน โดยมีแบบบันทึกการสังเกตการสอน

9) จัดให้มีการประเมินผลการนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของครู

10) จัดทำแฟ้มข้อมูลเพื่อรวบรวมผลการนิเทศ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ

จากเอกสารที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในเป็นการบริหารงานทางวิชาการ โดยจะต้องศึกษาเอกสารการนิเทศเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจถึงหลักการและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน การแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน การวางแผนเพื่อดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำคู่มือการนิเทศภายใน การจัดให้มีเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารที่จำเป็นสำหรับการนิเทศอย่างเพียงพอ การดำเนินการนิเทศภายในตามแผนการนิเทศ รวมทั้งการประเมินผลการนิเทศภายในโรงเรียน

7. งานอบรมทางวิชาการ

งานอบรมทางวิชาการ หมายถึง การจัดให้มีการประชุมครูในโอกาสต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2536 : 7)

ยนต์ ชุ่มจิต (2525 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาครูมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วกันแล้วว่าครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและชาติบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะครูต้องรับหน้าที่ในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้มีความเจริญงอกงามอย่างเต็มที่ จนบุคคลเหล่านั้นสามารถที่จะใช้ความรู้ความสามารถของตนเพื่อพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป ดังนั้นการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพอย่างที่สุด ผู้บริหารการศึกษาจะต้องกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่องก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้

1) ช่วยพัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของครู ทำให้มีสมรรถภาพในการสอนมีความรู้เพิ่มขึ้น เข้าใจบทบาทหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น

2) การพัฒนาครูช่วยทำให้เกิดการประหยัดเวลาและลดความสูญเปล่าทางวิชาการ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาจนเป็นครูที่มีคุณภาพนั้น ย่อมไม่สิ่งใดผิดพลาดง่าย ๆ สามารถใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำการสอนนักเรียนได้ผลเต็มที่และตรงตามจุดประสงค์ ส่วนนักเรียนก็มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์ที่กำหนด

3) การพัฒนาครูช่วยทำให้ครูได้เรียนรู้งานในหน้าที่ได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่เพิ่งได้รับการบรรจุให้เข้าทำงานใหม่ ๆ และครูที่ย้ายไปทำการสอน ณ ที่ทำการแห่งใหม่

4) การพัฒนาครูช่วยแบ่งเบาหรือลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานในสายงานต่าง ๆ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีและอย่างต่อเนื่องจะมีความเข้าใจงานการสอนและงานอื่น ๆ ได้อย่างดี

5) การพัฒนาครู ช่วยกระตุ้นให้ครูปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน กล่าวคือ ทำให้ครูทุกคนมีโอกาสก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งทางการบริหารที่มีสถานภาพดีขึ้น

6) การพัฒนาครู ช่วยทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอทั้งในด้านความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งหลักการปฏิบัติงานและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

ครูต้องเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะตั้งอยู่บนข้อตกลงเบื้องต้นต่อไปนี้

- 1) คุณภาพในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการติดตาม
- 2) ความสามารถของบุคคลจะสัมพันธ์กับความเข้าใจในข้อผูกมัดของงานแต่ละงาน
- 3) ความเจริญก้าวหน้าเป็นคุณลักษณะของมนุษย์
- 4) บุคคลอื่น ๆ จะทำให้ความเคารพยกย่องในความรู้ ความชำนาญของบุคคลที่มีความเจริญก้าวหน้า

ความเจริญก้าวหน้า

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527 : 227) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการไว้ว่า เมื่อให้มอบหมายงานให้กับบุคลากรไปทำระยะหนึ่งแล้วผู้บริหารจะต้องหาทางที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถหรือทักษะบางประการแก่ผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาการหรือด้านการเรียนการสอน เพื่อให้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะด้านตัวครูผู้สอน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดอบรมเพิ่มเติม การศึกษาต่อ การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายทาง การศึกษา การศึกษาดูงานและการประชุมอบรมทางวิชาการ

ซารี มณีศรี (2524 : 147) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมให้ได้ผลดีนั้น ควรจะดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) เป้าหมายของงาน เกณฑ์หรือความต้องการในการดำเนินการว่าจะปรับปรุงผู้เข้ารับการอบรมในด้านใด อย่างไร

2) สภาพของผู้เข้าอบรม ศึกษาสภาพว่าเป็นอย่างไร มีความต้องการอะไร

3) ความมุ่งหมายของการศึกษาควรเด่นชัด ไม่กว้างเกินไป ควรควบคุมเฉพาะ

เรื่องเพื่อสะดวกต่อการประเมินผล

4) การกำหนดหลักสูตร

5) การกำหนดวิธีการอบรม

6) การรวบรวมแหล่งวิชาการ

7) ดำเนินการอบรม

8) การประเมินผล

ธงชัย สันติวงษ์ (2535 : 88 - 89) ได้อธิบายว่า การฝึกอบรมที่ดีนั้นในทางปฏิบัติจะต้องสามารถช่วยทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น ทั้งนี้โดยการอบรมนั้น ๆ จะต้องสามารถส่งผลให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความสามารถในการทำงานมากขึ้น ซึ่งวิธีการที่จะเพิ่มความสามารถให้กับพนักงานและส่งผลต่อไปทำให้ผลงานดีขึ้น จะทำโดยการวิเคราะห์ให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นต้องพิจารณาเลือกวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมที่จะทำให้กับบุคคลนั้น ๆ มีลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ให้ทราบถึงสิ่งพึงต้องอบรม ผู้บริหารจะต้องใช้เวลาอยู่ยาวนานในการวิเคราะห์ดูงานที่ทำและคาดหมายถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ได้บังคับบัญชาสามารถทำงานจนสำเร็จผลได้อย่างดี

ขั้นที่ 2 การประเมินคนที่เข้ารับการฝึกอบรมโดยการตั้งคำถามต่อไปนี้

- 2.1) การฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็นและต้องการสิ่งหรือไม่
- 2.2) ผู้ที่เข้าอบรมนั้นมีพื้นฐานความรู้พอที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม

ใหม่หรือไม่

- 2.3) ผู้ที่เข้าอบรมมีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หรือไม่

ขั้นที่ 3 การพิจารณาเกี่ยวกับวิธีการที่จะใช้ฝึกอบรมซึ่งภายใต้การจัดอบรมที่มีการทำอย่างมากมาย เช่น การเลือกแผนการอบรมที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 4 ภายหลังจากการอบรมเสร็จสิ้น ช่วงเวลาที่สำคัญที่สุด หัวหน้างานต้องทำก็คือจะต้องคอยส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานได้มีโอกาสใช้ความรู้ที่เรียนมาใหม่ในทุกโอกาสที่ทำได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2528 : 128 - 129) ได้แนะนำหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนไว้ว่า การฝึกอบรมครูจะทำให้ครูมีความตื่นตัวทางวิชาการ ได้มีโอกาสและเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ประสบการณ์ แนวทางแก้ปัญหา และเปิดโอกาสให้ครูได้สร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมสมรรถภาพในการทำงานให้ดีขึ้น มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ตั้งเป้าหมายในแต่ละครั้งให้ชัดเจน
- 2) ศึกษาสภาพของผู้เข้ารับการอบรม หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้

อายุตัว ความต้องการที่จะรับความรู้เรื่องใด

- 3) กำหนดความมุ่งหมายของการฝึกอบรม ควรจะเน้นความมุ่งหมายเฉพาะเรื่อง
- 4) กำหนดหลักสูตรการฝึกอบรม พิจารณาว่าควรจะเน้นทฤษฎีหรือการปฏิบัติ
- 5) กำหนดวิธีการในการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- 6) รวบรวมและกำหนดแหล่งวิชา เช่น วิทยากร เนื้อหาวิชา

7) ดำเนินการอบรมตามกำหนดการและวิธีการที่กำหนดไว้
 8) ประเมินการฝึกอบรมจะต้องกำหนดวิธีและแนวแผนในการประเมินผลไว้ทุกครั้ง
 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 9) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนต่องานอบรมทางวิชาการไว้ดังนี้

- 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเพื่อวางแผนกำหนดเรื่องที่จะประชุมอบรม
- 2) จัดให้มีการประชุม อบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาของงานวิชาการในโรงเรียน โดยครูผู้มีความรู้ความสามารถในโรงเรียนหรือเชิญบุคคลภายนอกมาเป็นวิทยากร
- 3) สนับสนุนให้ครูมีโอกาสไปร่วมประชุมอบรมทางวิชาการ ที่สถาบันหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้นเพื่อนำความรู้ที่ได้รับกลับมาพัฒนาการเรียนการสอน
- 4) สนับสนุนให้ครูมีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากรเพื่อจัดประชุมทางวิชาการ
- 5) ประเมินผลการประชุมอบรมทุกครั้งและนำผลที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอน และการประชุมต่อไป
- 6) ให้มีการรายงานผลการประชุม อบรม สัมมนาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ มาทุกครั้ง
- 7) จัดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดประชุม อบรมและอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานทุกครั้ง

จากเอกสารที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า งานอบรมทางวิชาการ คือ การที่ผู้บริหารโรงเรียนมีเป้าหมายที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถของครูให้มีทักษะเพิ่มขึ้น โดยการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเพื่อวางแผนกำหนดเรื่องที่จะประชุมอบรมทางวิชาการ จัดให้มีการประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการตามความต้องการของโรงเรียน การสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการที่สถาบันหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้น การสนับสนุนให้ครูที่มีความรู้ ความสามารถเป็นวิทยากรเพื่อจัดประชุมทางวิชาการ การส่งเสริมให้ครูรายงานผลการประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการทุกครั้ง รวมทั้งการประเมินผลการอบรมทางวิชาการและนำผลที่ได้มาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานด้านการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายในและงานอบรมทางวิชาการ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ได้กำหนดภารกิจไว้ นั่น น่าจะมีความสัมพันธ์และพยากรณ์ถึงการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้งหรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช 2543 : 5)

การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ถือเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 20) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการสอนและการวัดและประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

นงคราญ โกเมศ (2543 : 4) ได้ให้ความหมายการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า การที่ผู้สอนจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เน้นให้ผู้เรียน ได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ทักษะ ความสามารถและคุณสมบัติต่าง ๆ ตามความต้องการด้วยตนเอง ในส่วนของอรพินท์ เทียนแก้ว (2543 : 52) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นความรู้ ลงมือปฏิบัติหรือกระทำจริงจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้และเทคนิควิธีสอนหลาย ๆ แบบ

ธนู ฤทธิกุล (2542 : 12) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้น สร้างและสรุปข้อความรู้ด้วยตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

วัฒนา มัคคสมัน (วัฒนาพร ระงับทุกข์ 2541 ; อ้างมาจาก วัฒนา มัคคสมัน 2541) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าหมายถึง การจัดการเรียนที่ท่า

ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติในเรื่องที่ตนสนใจและสามารถนำความรู้ที่เรียนนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ และคณะครูโรงเรียนสาธิตวิทยา (เนาวรัตน์ สวัสดิ์ 2542 : 37 ; อ้างมาจาก สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ และคณะครูโรงเรียนสาธิตวิทยา 2542) ให้ความหมายในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการที่ครูจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดสร้างงูใจภายในที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองมากที่สุด ในฐานะที่ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้เอง โดยครูกำเนิ่งถึงอารมณ์ จิตใจ วย ความถนัด ความสนใจ ศักยภาพและภูมิหลังบนฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมต่อกระบวนการเรียนรู้นั้น ส่วนบทบาทของครูจะอยู่ในลักษณะเป็นผู้สนับสนุน ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 19) ได้กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การที่เด็กได้เรียนรู้จากเรื่องที่ตนเองต้องการรู้ หลักสูตรที่สร้างขึ้นมาจากตัวเด็ก เนื้อหาสาระมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก กิจกรรมที่ครูวางแผนไว้เน้นให้เด็กได้เล่นทดลองสัมผัสจับต้องพิสูจน์ คิดค้น แก้ปัญหาด้วยตัวของเด็กเอง ครูเป็นผู้ดูแลแนะนำใช้เทคนิคเสริมทักษะการเรียนรู้ของเด็กในขณะที่เด็กทำกิจกรรม ช่วยชี้แนะแก้ปัญหาทันที เมื่อสังเกตเห็นว่า เด็กต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 1) ยังได้กล่าวอีกว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เรียนรู้อย่างมีความสุข ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพรอบด้านอย่างสมดุล มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

กรมวิชาการ (2543 : 6) ได้สรุปความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริงและเงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพ ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง คิดอย่างมีระบบและมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

นอกจากนี้กรมวิชาการ (มนตรี พรหมมา 2542 : 11 ; อ้างมาจาก กรมวิชาการ 2542) ยังได้กล่าวอีกว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนต้องชาญฉลาดในการใช้สิ่งรอบตัว สถานการณ์จริง สื่อเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดโลกหรืออินเทอร์เน็ต รวมทั้งโลกใบนี้เป็นห้องเรียน การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขอันเกิดจากการเรียนรู้และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นเส้นทางนำไปสู่

วัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ที่ครูและนักเรียนเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน ครูรักเด็ก เด็กรักครู การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องเน้นคุณภาพผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและผลงานของครูในการออกแบบการเรียนรู้ควบคู่กัน

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มุ่งประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ควรให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทุกขั้นตอน

2. หลักการของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากปรัชญาการศึกษาที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนจนถึงทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มหลัก ๆ และทฤษฎีการเรียนรู้ที่ประยุกต์สู่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนานและมั่นคงจนเป็นภาพที่เด่นชัดในปัจจุบัน แนวทางนี้เป็นยุทธศาสตร์หลักที่จะนำพาการจัดการศึกษาไปสู่เป้าหมาย นั่นคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมสำหรับการเป็นประชากรยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้ได้มีนักการศึกษาไทยที่สนใจและให้ทัศนะไว้ในหนังสือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กรมสามัญศึกษา 2540 : 19 – 20) ไว้ดังนี้

สงบ ลักษณะ (นงคราญ โกเมศ 2543 : 12 ; อ้างมาจาก สงบ ลักษณะ 2543) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่ควรจะเป็นไว้ว่า ควรเป็นการเรียนการสอนที่นักเรียนได้รับการยอมรับในการเป็นเอกัตบุคคล ได้เรียนด้วยวิธีที่เหมาะสมกับความสามารถ ได้เรียนในสิ่งที่สนใจ ต้องการ หรือมีประโยชน์ ได้ปฏิบัติตามกระบวนการเพื่อการเรียนรู้ ได้รับการเอาใจใส่ ประเมินและช่วยเหลือเป็นรายบุคคล และได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและสำเร็จตามอัตภาพ

โกวิทย์ วรพิพัฒน์ (นงคราญ โกเมศ 2543 : 12 ; อ้างมาจาก โกวิทย์ วรพิพัฒน์ 2543) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่พึงประสงค์ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น

อัจฉรา วงศ์โสธร (นงคราญ โกเมศ 2543 : 13 ; อ้างมาจาก อัจฉรา วงศ์โสธร 2543) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้โดยการเตรียมการด้านเนื้อหา วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ตลอดจนเป็นผู้คอยสอดส่อง ตำรวจในขณะให้ผู้เรียนฝึกและให้ข้อมูลป้อนกลับ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองและเกิดพัฒนาการขึ้น

ทิสนา แคมมณี (นงคราญ โกเมศ 2543 : 13 ; อ้างมาจาก ทิสนา แคมมณี 2543) ได้เสนอหลักในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้ด้วยตนเอง ทำความเข้าใจ สร้างความหมายของสาระข้อความรู้ให้แก่ตนเอง ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง
 - 2) ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ต่อกันและกัน และได้เรียนรู้จากกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดและประสบการณ์แก่กันและกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
 - 3) ช่วยให้ผู้เรียนมีบทบาท มีส่วนร่วม (Participation) ในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด
 - 4) ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ “กระบวนการ” ควบคู่ไปกับ “ผลงาน”
 - 5) ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ (Application) ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
- สุพล วังสินธ์ (2539 : 38 – 39) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทร่วมในการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ โดยเน้นทักษะกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงออก การปฏิบัติและการประกอบอาชีพระหว่างเรียน กิจกรรมกลุ่ม การจัดบรรยากาศประชาธิปไตย การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการสอดแทรกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาลักษณะนิสัยอย่างกลมกลืน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10 ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พอสรุปได้เป็น 7 ประการ ดังนี้
- 1) การเรียนรู้ทั้งหมด ควรมีความหมายกับนักเรียน (Meaningful)
 - 2) การเรียนรู้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาเฉพาะบุคคล (Personal Possession)
 - 3) การเรียนรู้ที่ดีต้องมีการประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง (Generalization and Application)
 - 4) การเรียนรู้ควรตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences)
 - 5) ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Agents of learning)
 - 6) การจัดการเรียนการสอนควรเป็นบูรณาการและการพัฒนาการในตัวผู้เรียนอย่างสมบูรณ์ (Wholeness)

7) ผลสำเร็จในการจัดการศึกษา ดูได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ (Learning Behavior)

หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังกล่าวนี้ เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Participation) เกิดการรู้จริงเห็นจริงด้วยตนเอง (Insight) มีความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) และมีเสรีภาพแห่งการเรียนรู้ (Freedom) ตลอดทั้งให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ (Process) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพของตนและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ธนู อุทธิกุล (2542 : 43) ได้กล่าวไว้ว่าเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างได้ผล การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ ควรยึดหลักดังนี้

- 1) การเรียนเป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ดังนั้นผู้เรียนจึงควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กัน มิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงแห่งเดียว ประสบการณ์ ความรู้ที่นึกคิดของแต่ละบุคคลถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ
- 3) การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความเข้าใจ จึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำและสามารถใช้การเรียนรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเอง นั้น มีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและจดจำได้ดี
- 4) การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้นั้นมีความสำคัญ หากผู้เรียนเข้าใจและมีทักษะในเรื่องนี้แล้วจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ที่ตนต้องการ
- 5) การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ลักษณะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทิสนา แยมมณี (2539 : 8) ได้กล่าวถึงลักษณะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม มีบทบาทในกระบวนการเรียนการสอน นับตั้งแต่การให้มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาที่เรียน กิจกรรมที่ทำ สื่อที่ใช้ตลอดจนการวัดผล
- 2) ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิด ได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
- 3) ให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม ทั้งที่เป็นการศึกษาค้นคว้า การลงมือปฏิบัติ การสร้างสรรค์ผลงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ภายในกลุ่ม
- 4) ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประยุกต์ใช้ความรู้จากห้องเรียนไปสู่ชีวิตประจำวัน

5) กิจกรรมที่จัดให้กับผู้เรียนจะต้องหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากที่สุด และเกิดแรงจูงใจในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองต่อไป

6) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกในสิ่งที่พอจะศึกษา และเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

7) บรรยากาศในห้องเรียนต้องเป็นบรรยากาศที่เป็นกันเอง ผ่อนคลาย ไม่กดดัน หรือตึงเครียดอย่างไม่มีเหตุผล ใช้การเสริมแรง การจูงใจ ให้กำลังใจมากกว่าการลงโทษ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการเรียนและการทำงานเพื่อการเรียนรู้ และความรู้สึกรักมีความสุขในการเรียน

8) การวัดผลเน้นการทดสอบเพื่อการพัฒนาศักยภาพ กระบวนการต่าง ๆ ในตัวผู้เรียน เช่นเดียวกับการทดสอบเพื่อจุดประสงค์

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1) การสอนที่เน้นกิจกรรม เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บทบาทสมมุติ เป็นการสอนแบบเน้นกระบวนการคิด การแก้ปัญหาเป็นหลัก โครงการ ทักษะกระบวนการ กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการวิทยาศาสตร์ โครงการ การทดลอง การเขียนเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการกลุ่ม การอ่านเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

2) การสอนที่ใช้สื่อเป็นหลัก เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอนทั้งเป็นรายบุคคลและแบบศูนย์การเรียน บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วีดีโอ ซีดีรอม เป็นต้น

จากหลักการและแนวคิดดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นรูปแบบการเรียนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มากกว่าที่จะรับความรู้จากผู้สอนฝ่ายเดียว แต่ในที่นี้ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการเป็นผู้นำให้ความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการเตรียมการ การดำเนินการ และการวัดและประเมินผล

ทักษะและเทคนิคการสอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในด้านทักษะและเทคนิคการสอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สุพล วังสินธ์ (2539 : 40 – 41) ได้กล่าวไว้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการจัดการเตรียมการ กระตุ้น แรงเร้า ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดแรงจูงใจ มีพลังที่จะศึกษาค้นคว้าและลงมือทำงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีชิ้นงานออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ เป็นความภาคภูมิใจของผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนควรมีทักษะและเทคนิคการสอน ดังนี้

1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน เป็นทักษะที่ผู้สอนทุกคนจะต้องมีและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสอนให้มากที่สุด กิจกรรมการนำเข้าสู่บทเรียนที่หลากหลาย น่าสนใจ ชวนให้คิด เป็นพื้นฐานของบทเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่ดีในการเรียน ต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป

2) ทักษะการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการสอน กิจกรรมการสอนและสื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแท้จริง สามารถที่จะเลือกนำมาใช้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีความหมาย ทำทหายความสามารถ ไม่ซ้ำซาก จำเจ จะช่วยให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ความมุ่งมั่น พยายาม ความร่วมมือในการเรียนรู้จะมีมากขึ้น

3) ทักษะการตั้งคำถาม ในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดเพื่อสร้างสรรค์ แก้ปัญหา หากคำตอบเป็นสำคัญ การตั้งคำถามจึงเป็นทักษะอย่างหนึ่ง ที่ผู้สอนจะต้องมีและนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ ซึ่งทิสนา แจมมณี (2539) ได้นำเสนอรูปแบบย่อยของการคิดไว้ถึง 47 อย่างด้วยกัน ดังนั้นสิ่งที่เป็นการถามในข้อนี้คือ ครูจะตั้งคำถามอย่างไรจึงจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดในลักษณะต่าง ๆ ให้มากที่สุด เพื่อว่าผู้เรียนจะสามารถพัฒนาศักยภาพในการคิดของตนเองต่อไป

4) ทักษะการมอบหมายงาน จากลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่าผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นทักษะการมอบหมายงานจึงมีความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องมี ในการมอบหมายงาน ผู้สอนจะต้องมีการวางแผนเตรียมการล่วงหน้า โดยคำนึงถึงจุดหมาย ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ระดับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ในห้องเรียนผู้สอนจะต้องมีกลวิธีในการอธิบาย ขั้นตอนการปฏิบัติงาน สิ่งที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้ลงมือทำเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจและมองเห็นภาพของงานที่จะต้องปฏิบัติอย่างชัดเจน

5) ทักษะการสรุปบทเรียน เป็นทักษะที่ผู้สอนจะต้องมีสำหรับการสรุปสาระสำคัญของบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้และการเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ ผู้สอน

ควรได้จัดกิจกรรมการสรุปบทเรียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การใช้แผนภูมิ การตั้งคำถาม การใช้เพลงหรือบทร้อยกรอง การให้นักเรียนสรุปเนื้อหาสาระที่เรียน เป็นต้น นอกจากนี้ในขั้นตอนการสรุปบทเรียน ผู้สอนอาจมอบหมายให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม

เทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีแนวทางและเทคนิควิธีในการจัดที่หลากหลาย มากมายลักษณะ วิธีการบางวิธีมีความคล้ายคลึงกันมากมีเพียงจุดต่างเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 34 – 70) ได้เสนอแนะเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสม สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่นและเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง วิธีการเรียนการสอนที่นำเสนอ ไม่สามารถแยกแยะได้อย่างชัดเจนว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ประเภทใดประเภทหนึ่ง เพราะการเรียนรู้แต่ละลักษณะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ ซึ่งจะนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนี้

- 1) การเรียนการสอนแบบบูรณาการ
- 2) การเรียนการสอนแบบโครงการ
- 3) การเรียนรู้โดยวิธีกรณีศึกษา
- 4) การเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
- 5) การเรียนการสอนโดยใช้โครงงานวิทยาศาสตร์
- 6) การเรียนการสอนแบบสืบสอบ
- 7) การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา
- 8) การเรียนการสอนเพื่อสร้างความรู้
- 9) การเรียนการสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอด
- 10) การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม
- 11) การเรียนแบบร่วมมือ
- 12) การสอนเสริมโดยเพื่อน
- 13) การเรียนที่บ้าน
- 14) การจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL

โดยมีรายละเอียดของแนวทางการจัดการเรียนการสอน ดังกล่าว ดังนี้

1. การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integration)

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป เพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้

ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่มีสภาพใกล้เคียงกับชีวิตจริง

1.1) รูปแบบของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การเรียนการสอนแบบบูรณาการ มี 2 ลักษณะ คือ การบูรณาการภายในวิชา และการบูรณาการระหว่างวิชา

1.1.1) การบูรณาการภายในวิชา เป็นการเชื่อมโยงการสอนระหว่างเนื้อหาวิชาในกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาเดียวกันเข้าด้วยกัน ซึ่งโดยปกติครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ จะปฏิบัติอยู่แล้ว

1.1.2) การบูรณาการระหว่างวิชา จะมี 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอนในลักษณะที่ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ในการสอนของตน

รูปแบบที่ 2 การสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) เป็นการสอนโดยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวข้อหรือความคิดรวบยอดหรือปัญหาเดียวกันแต่สอนต่างวิชากันและต่างคนต่างสอน

รูปแบบที่ 3 การสอนบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) เป็นการสอนลักษณะเดียวกับการสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน แต่มีการมอบหมายงานหรือโครงการร่วมกัน

รูปแบบที่ 4 การสอนบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) เป็นการที่ครูสอนวิชาต่าง ๆ ร่วมกันสอนเป็นคณะหรือเป็นทีม มีการวางแผน ปรัชญาหรือร่วมกันโดยกำหนด หัวเรื่องความคิดรวบยอดหรือปัญหาร่วมกันสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

1.2) ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

1.2.1 กำหนดเรื่องที่จะสอน โดยการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์หลักสูตร หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อนำมากำหนดเป็นหัวข้อหรือปัญหาหรือความคิดรวบยอดในการสอน

1.2.2 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการศึกษาจุดประสงค์ของวิชาหลัก และวิชารองที่จะนำมาบูรณาการ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนสำหรับหัวข้อนั้น ๆ เพื่อการวัดและประเมินผล

1.2.3 กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาหรือหัวข้อย่อย ๆ สำหรับการเรียนการสอนให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

1.2.4 การวางแผนการสอน เป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบโดยการเขียนแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญเช่นเดียวกับแผนการสอนทั่วไป คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล

1.2.5 การปฏิบัติการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการสอน รวมทั้งมีการสังเกตพฤติกรรมการสอนของนักเรียน ความสอดคล้องสัมพันธ์กันของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลสำเร็จของการสอนตามจุดประสงค์ ฯลฯ โดยมีการบันทึกจุดเด่นจุดด้อยไว้สำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

1.2.6 การประเมินปรับปรุงและพัฒนาการสอน เป็นการนำผลที่ได้บันทึกไว้ในขณะปฏิบัติการสอนมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การเรียนการสอนแบบโครงการ (Project Approach)

การเรียนการสอนแบบโครงการ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่ศึกษา กำหนดเรื่องที่จะศึกษาหรือโครงการที่สนใจจะทำ เป็นการศึกษาด້วยตนเองในสิ่งที่มีความคล้ายคลึงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชีวิตจริง หรือสภาพปัญหาที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ความรู้ ความคิดที่ลึกซึ้ง เชื่อมโยงสัมพันธ์กันจนได้ความรู้ใหม่ที่มีความหมายสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน ได้ใช้ทักษะที่มีในการทำงานตามความต้องการและความสนใจ ทำให้เด็กได้พัฒนาความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานกลุ่ม ความพยายามและความรอบคอบในการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนแบบโครงการเป็นวิธีการสอนที่เหมาะสมเพราะทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายในเวลาเดียวกันและเนื่องจากสิ่งที่เรียนรู้มีความคล้ายคลึงกันกับสภาพชีวิตจริง จึงสามารถนำไปใช้ในชีวิต ซึ่งทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น

2.1) ขั้นตอนการจัดการเรียนสอนแบบโครงการ

2.1.1) การเลือกโครงการ เป็นขั้นที่ครูผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาหรือเลือกหัวข้อที่ตนสนใจ เช่น การอภิปรายการใช้สื่อ กรณีตัวอย่าง เป็นต้น

2.1.2) การวางแผนโครงการ เป็นขั้นที่มีการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อที่ผู้เรียนเลือกศึกษาหรือกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรม ระยะเวลาดำเนินการ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ หรือการฝึกทักษะที่จำเป็นในการทำโครงการเพิ่มเติมให้นักผู้เรียน

2.1.3) การปฏิบัติ เป็นขั้นที่ผู้เรียนดำเนินการตามแผนที่วางไว้โดยมีครูผู้สอนดูแลให้คำปรึกษา แนะนำ หรือช่วยแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการได้สำเร็จ

2.1.4) การประเมินผล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการเพื่อสรุปผลงานการปฏิบัติว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ผู้เรียนได้รับผลประโยชน์อะไรจากการทำโครงการบ้าง มีปัญหาลักษณะและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

2.1.5) การเสนอผลโครงการ เป็นการนำเสนอผลการดำเนินงานของโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ตามลักษณะของงาน ซึ่งอาจจะมีการนำเสนอเฉพาะภายในชั้นเรียน ภายในโรงเรียน หรือภายนอกโรงเรียนในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

3. การเรียนรู้โดยวิธีกรณีศึกษา (Case Study)

การเรียนรู้โดยวิธีกรณีศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือสถานการณ์ปัญหาที่สร้างขึ้นโดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาศึกษา วิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยนข้อมูลกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการแสวงหาความรู้อย่างหลากหลาย มีการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ หรือการสร้างความรู้ให้กว้างขวางและนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนมีความหมายต่อนักเรียนยิ่งขึ้น

3.1) ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน

3.1.1) การเลือกเรื่องที่จะศึกษา เป็นขั้นที่ครูผู้สอนอาจจัดกิจกรรมหรือสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในสภาพปัญหาหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว เพื่อกำหนดเรื่องที่จะศึกษาซึ่งจะต้องเป็นเรื่องที่จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ เกิดความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน

3.1.2) การสร้างประสบการณ์เดิม เป็นการเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเข้ากับกรณีศึกษาซึ่งอาจใช้วิธีการสนทนา ตอบคำถาม เล่าเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหรือสาเหตุของกรณีศึกษานั้น

3.1.3) การแสวงหาความรู้ใหม่ เป็นการนำความรู้เดิมที่เกี่ยวกับกรณีศึกษามาวิเคราะห์ ตั้งประเด็นคำถามเพื่อค้นหาความรู้หรือแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา

3.1.4) การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจ ฯลฯ เพื่อให้ได้คำตอบของประเด็นปัญหาหรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

3.1.5 การวิเคราะห์สรุปและรายงานผล เป็นการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์อภิปรายเพื่อสรุปผลการศึกษาซึ่งจะทำให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือการแก้ปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้เรียน

3.1.6 การนำไปใช้ เป็นการนำผลที่ได้จากการศึกษามาสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือข้อกำหนด การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

4. การเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการทักษะทางวิทยาศาสตร์ เป็นการจัดสถานการณ์ให้เด็ก ได้ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์อย่างชำนาญและคล่องแคล่ว ส่งผลให้สามารถค้นพบความรู้อย่างมีระบบระเบียบ ได้ความรู้ที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือและตรวจสอบได้ การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้นั้นกระทำได้ทุกวิชา สำหรับผลที่ได้จากการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์นั้น นอกจากได้องค์ความรู้ที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ ตรวจสอบได้ ได้เรียนรู้กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่วชำนาญและเป็นระบบแล้ว ยังได้สิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องสำคัญของบุคคลในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ แม้จะมีคำว่า "วิทยาศาสตร์" อยู่แต่ไม่ได้หมายความว่า จะใช้ในการค้นหาความรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ได้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครื่องสำหรับการหาความรู้ในการเรียนทุกวิชาและการหาความรู้ในการทำงานและดำรงชีวิตในสังคมด้วย

4.1) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Science Process Skills) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

4.1.1) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน (Basic Science Process Skills) ประกอบด้วยทักษะสำคัญ 8 ทักษะ คือ

4.1.1.1) ทักษะการสังเกต

4.1.1.2) ทักษะการวัด

4.1.1.3) ทักษะการจำแนกประเภท

4.1.1.4) ทักษะการใช้จำนวนตัวเลข

4.1.1.5) ทักษะการหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปซกับสเปซและสเปซกับ

สเปซ

4.1.1.6) ทักษะการลงความเห็นจากข้อมูล

4.1.1.7) ทักษะการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูล

4.1.1.8) ทักษะการทำนาย

4.1.2) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการ (Integrated Science Process Skills) ประกอบด้วยทักษะ 5 ทักษะ คือ

- 4.1.2.1) ทักษะการกำหนดและควบคุมตัวแปร
- 4.1.2.2) ทักษะการตั้งสมมติฐาน
- 4.1.2.3) ทักษะการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ
- 4.1.2.4) ทักษะการทดลอง
- 4.1.2.5) ทักษะการตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป

5. การเรียนการสอนโดยใช้โครงการวิทยาศาสตร์ (Science Project)

โครงการวิทยาศาสตร์ เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองตามความรู้ความสามารถและความสนใจ เป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการหาคำตอบของปัญหาหรือข้อสงสัยจากการทำกิจกรรมโครงการประเภทต่าง ๆ เช่น การสำรวจข้อมูลในธรรมชาติ การทดลองเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ มีแนวโน้ม ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ในหลักการทางวิทยาศาสตร์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความอดทนและความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ซึ่งจะส่งผลให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

การเรียนการสอนโดยใช้โครงการวิทยาศาสตร์ จะทำให้เด็กได้พัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างครอบคลุมรอบด้าน ทั้งความรู้ ความคิด กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

5.1) ประเภทของโครงการวิทยาศาสตร์ โครงการงานวิทยาศาสตร์มีหลายประเภท ดังนี้

5.1.1) การสำรวจ เป็นโครงการในลักษณะการสำรวจข้อมูลในธรรมชาติ แล้วนำมาจัดกระทำ โดยจำแนกเป็นหมวดหมู่และนำเสนอรายงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษาการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ การศึกษามลพิษของอากาศ น้ำและดินในบริเวณต่าง ๆ การศึกษาวงจรชีวิตของแมลงและสัตว์บางชนิด การสำรวจชนิดและขนาดของสิ่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น พืช สัตว์ หิน แร่ ฯลฯ

5.1.2) การทดลอง เป็นโครงการที่มุ่งหาคำตอบของปัญหาซึ่งอาจเป็นปัญหาที่เคยเรียนในชั้นเรียนที่ต้องการพิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยตนเอง เช่น การทดลองเพาะเมล็ดพืชบางชนิดโดยใช้วัสดุต่างชนิดกัน การกำจัดแมลงศัตรูพืชโดยใช้วัสดุในธรรมชาติ อิทธิพลของแสง

สีต่าง ๆ ต่อการเจริญเติบโตของพืชบางชนิด ฯลฯ โดยมีขั้นที่สำคัญ คือ การกำหนดปัญหา ตั้งสมมติฐาน ออกแบบการทดลองรวบรวมข้อมูล แปรผลและสรุปผลการทดลอง

5.1.3) การพัฒนาหรือการประดิษฐ์ เป็นการสร้างสรรค์พัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยความรู้และหลักการทาง วิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้หรือเป็นการปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้ ใช้งานได้ดีกว่าเดิมหรือการสร้างแบบจำลองทางความคิด เพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง เช่น การทำ กล้องกำจัดแมลง เตอบพลังแสงอาทิตย์ เครื่องกันขโมย ฯลฯ

5.1.4) การสร้างทฤษฎีหรือการอธิบาย เป็นการเสนอความคิดใหม่ ๆ ใน การอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีเหตุผล โดยมีหลักการทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน การทำโครงการ ประเภทนี้ จะต้องมีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างดี เพราะจะต้องนำเสนอผลในรูปของ คำอธิบาย สูตรหรือสมการโดยมีข้อมูลหรือทฤษฎีสนับสนุนอ้างอิง โครงการประเภทจึงค่อนข้าง ยากเกินไปสำหรับนักเรียนที่มีขีดจำกัดในด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์

5.2) ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์

5.2.1) การเลือกปัญหาหรือหัวข้อเรื่องที่จะทำโครงการ ครูควรเปิดโอกาส ให้นักเรียนเป็นผู้เลือกปัญหาเองตามความสนใจ โดยปัญหาอาจจะได้แนวคิดมาจากเรื่องราวที่ครู สอนในชั้นเรียน การอภิปราย การสอนหนังสือ การศึกษา วรรณคดี การฟังบรรยายจากวิทยุ โทรทัศน์หรือจากการที่ครูจัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัย อยากรู้คำตอบ ของสิ่งเหล่านั้น โดยใช้คำถามที่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างจากคำถามพื้นฐาน ดังนี้

คำถามพื้นฐาน : อะไรทำให้พืชเจริญเติบโต

คำถามสู่โครงการ : ปุ๋ยชนิดใดที่ช่วยให้พืชเจริญเติบโตได้ดีที่สุด

: ระหว่างปุ๋ยคอกกับปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชนิดใดทำให้พืชเจริญเติบโตได้ดีกว่า

: ในอุณหภูมิที่ต่างกัน พืชแต่ละชนิดเจริญเติบโตเหมือนกันหรือไม่

: ปริมาณน้ำที่ใช้รดมีความต่อการเจริญเติบโตของพืชหรือไม่

5.2.2) การศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำโครงการ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากเอกสารหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ สนับสนุนการทำโครงการ เช่น ใช้อ้างอิงเหตุผลและความจำเป็นหรือความสำคัญของการทำโครงการ ใช้ในการตั้งสมมติฐานการทดลอง การวางแผนการทดลอง การสร้างหรือการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ ฯลฯ

5.2.3) การสอนเค้าโครงของโครงการน ภายหลังจากที่นักเรียนเลือกหัวข้อที่จะทำโครงการนและศึกษาค้นคว้าความรู้แล้ว นักเรียนจะต้องเขียนเค้าโครงของโครงการนวิทยาศาสตร์เสนอครูที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดตามประเด็นดังต่อไปนี้

- 5.2.3.1) ชื่อโครงการน
- 5.2.3.2) ชื่อผู้ทำโครงการน
- 5.2.3.3) ชื่อที่ปรึกษา
- 5.2.3.4) ที่มาและความสำคัญของโครงการน
- 5.2.3.5) วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า
- 5.2.3.6) สมมติฐาน (กรณีโครงการนทดลอง)
- 5.2.3.7) วิธีดำเนินงาน (วิธีการ เครื่องมือ ระยะเวลา)
- 5.2.3.8) ประโยชน์หรือผลที่คาดว่าจะได้รับ
- 5.2.3.9) เอกสารอ้างอิง

5.2.4) การปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการน เป็นการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในเค้าโครงที่เสนอ ซึ่งจะมีวิธีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของโครงการน เช่น อาจจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูล สร้างหรือพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ หรือทำการทดลองเพื่อหาคำตอบของปัญหาหรือข้อสงสัย รวมถึงการวิเคราะห์และสรุปผลการทดลอง หรือการศึกษาค้นคว้าในระหว่างการปฏิบัติงานนั้น อาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมกิจกรรมบางอย่างได้บ้างเพื่อให้งานดีขึ้น

5.2.5) การเขียนรายงานโครงการน เป็นการเสนอผลการศึกษา ค้นคว้าหรือการทดลองในรูปแบบของเอกสาร เพื่ออธิบายให้ผู้อื่นทราบ ซึ่งลักษณะของการรายงานจะครอบคลุมประเด็น ดังนี้

- 5.2.5.1) ชื่อโครงการ
- 5.2.5.2) ชื่อผู้ทำงาน
- 5.2.5.3) ชื่อที่ปรึกษา
- 5.2.5.4) บทคัดย่อ (อาจมีหรือไม่ก็ได้ โดยพิจารณาที่ระดับชั้นของผู้เรียน)

ผู้เรียน)

เหตุผลที่เลือกทำ)

- 5.2.5.5) ที่มาและความสำคัญของโครงการน (ความเป็นมา ความสำคัญ)
- 5.2.5.6) วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า
- 5.2.5.7) สมมติฐาน (ถ้ามี)

5.2.5.8) วิธีดำเนินการ

5.2.5.9) ผลของการศึกษาค้นคว้า (อาจเสนอในรูปแบบตาราง แผนภูมิ

กราฟ ฯลฯ)

5.2.5.10) สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

5.2.5.11) ข้อเสนอแนะ

5.2.5.12) เอกสารอ้างอิง

5.2.6) การเสนอผลงาน เป็นการนำผลงานมาแสดง เพื่อให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจ ซึ่งอาจจัดในลักษณะนิทรรศการในโอกาสต่าง ๆ เช่น การจัดแสดงภายในชั้นเรียน ภายในโรงเรียนหรือในการประกวดหรือแสดงผลงานประจำปีของกลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษาหรือระดับชาติ เป็นต้น

6. การเรียนการสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Method)

การเรียนการสอนแบบสืบสอบ เป็นการจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ อยากรู้อีกได้คำตอบที่สงสัย โดยการสืบค้น พิจารณาไตร่ตรอง ตั้งสมมติฐาน รวบรวม ข้อมูลที่ได้จากการทดลองหรือการแสวงหาความรู้โดยวิธีการอื่น ๆ อย่างเป็นระบบจนได้คำตอบ ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล น่าเชื่อถือด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นระบบด้วยตนเอง การเรียนการสอน แบบสืบสอบนี้ ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ค้นคว้าหาคำตอบที่น่าเชื่อถือ ครูมีบทบาท สำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความอยากรู้อีกเห็น สามารถวางแผนการทดลอง หาความรู้/คำตอบที่สงสัยได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งชี้แนะ ช่วยเหลือให้ข้อมูลย้อนกลับ ตลอดจนตั้งคำถามให้เกิดการคิดพิจารณา จัดระบบระเบียบของข้อมูลและความคิดใหม่ให้มีความเหมาะสม น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ครูจะต้องให้การเสริมแรง เพื่อให้เกิดกำลังใจในการค้นหาคำตอบที่ถูกต้อง สมเหตุสมผลอย่างต่อเนื่อง ความรู้ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนมากที่สุดคือ ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าหา ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง ในการได้มาซึ่งความรู้เหล่านั้น

6.1) ครูเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ เพราะครูจะต้องมีหน้าที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

6.1.1) เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนคิด (Catalyst) โดยการกำหนดสถานการณ์ ปัญหาแล้วให้นักเรียนคิดวางแผนหาคำตอบเอง

6.1.2) เป็นผู้ให้การเสริมแรง (Reinforcer) โดยการให้รางวัล กล่าวชมเพื่อให้กำลังใจ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียน การสืบค้นหาคำตอบที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง

6.1.3) เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Action) โดยการบอกข้อดี ข้อบกพร่องแก่นักเรียน

6.1.4) เป็นผู้แนะนำและกำกับ (Guide and Director) เป็นผู้แนะนำ เพื่อให้
เกิดความคิดในแนวทางที่เหมาะสมและคอยช่วยเหลือ กำกับดูแลมิให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง

6.1.5) เป็นผู้จัดระบบระเบียบ (Organizer) จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม
ต่าง ๆ

ส่วนนักเรียนก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนมี
บทบาทเป็นผู้ปฏิบัติการทดลอง หรือวางแผนการทดลอง การค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยใช้
กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

6.2) กระบวนการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนแบบสืบสอบนั้นมีขั้น
ตอนการเรียนการสอน ดังนี้

6.2.1) การระบุปัญหา เป็นการเตรียมสถานการณ์ปัญหาที่จะใช้ในการกระตุ้น
ให้นักเรียนได้คิด เพื่อระบุปัญหาในสถานการณ์นั้น ๆ สถานการณ์ปัญหาที่เตรียมให้ควรจะเหมาะสม
น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต

6.2.2) การตั้งสมมติฐาน เป็นการกระตุ้นให้คิดคาดเดาคำตอบโดยคร่าว
ให้เด็กได้ฝึกหัดฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ เพื่อนำมาใช้พิจารณาปรับคำตอบของตนและช่วยกัน
คิดหาคำตอบที่สมเหตุสมผล เป็นข้อสรุปที่ถูกต้อง

6.2.3) การออกแบบการทดลองหรือการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บ
รวบรวมข้อมูล ที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด เพื่อสนับสนุนคำตอบที่คาดเดาไว้

6.2.4) การวิเคราะห์ เป็นการจำแนกข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ จัดบันทึก
เปรียบเทียบ พิจารณาความเป็นไปได้ แยกแยะ จัดหมวดหมู่และจัดข้อมูลเป็นระบบ

6.2.5) การสรุปความ เป็นการสรุปผลที่ได้จากการแสวงหาความรู้

7. การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving)

การที่บุคคลสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้นักคิดอยู่ใน
สังคมได้อย่างมีความสุข การแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ การแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ
มีขั้นตอนเป็นกระบวนการและแก้ปัญหาได้ตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝึกฝนได้โดยการให้
โอกาสในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อทำความเข้าใจปัญหาอย่างแจ่มแจ้ง ฝึกคิดจากกระบวนการ
แก้ปัญหาอย่างหลากหลาย เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด แล้วนำวิธีการแก้ปัญหานั้น ๆ
ไปลองแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ พิจารณาผลการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ปรับปรุงแนวทางการ
แก้ปัญหาแล้วจึงสรุปวิธีการ แนวทางในการแก้ปัญหานั้น ๆ การฝึกฝนแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการ
ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เด็กแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถจะนำไปใช้ใน
การดำรงชีวิตในอนาคต

การที่บุคคลจะอยู่ในสังคมปัจจุบันที่มีความวุ่นวาย สับสนและซับซ้อนได้อย่างมีความสุขนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่บุคคลต้องมีคือ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพชีวิตจริงนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลมีมากมายหลากหลายลักษณะ บ้างก็เป็นปัญหาของตนเอง บ้างก็เป็นปัญหาของบุคคลอื่นที่มีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน บ้างก็เป็นปัญหาของชุมชนและท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ การที่บุคคลจะแก้ปัญหาหลากหลายลักษณะที่เกิดขึ้นมานั้น เกิดได้ทั้งจากการฝึกฝนแก้ปัญหาเองในชีวิตจริง ทั้งในโรงเรียน ห้องเรียน และในครอบครัว ทั้งจากการเห็นแบบอย่างในการแก้ปัญหาของบุคคลอื่น ๆ แต่ในการฝึกฝนให้เด็กสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องฝึกฝนอย่างเป็นกระบวนการและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ควรตระหนัก คือ การเลือกสถานการณ์ที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหานั้น อาจจะใช้สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องเรียน โรงเรียน ที่บ้านหรือในชุมชน หรืออาจจะเป็นสถานการณ์ปัญหาที่กำหนดขึ้นมา ซึ่งสถานการณ์ปัญหาจะเป็นลักษณะนั้นก็ตาม ถ้าหากสามารถฝึกฝนให้เขาสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนและสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันได้ ก็ถือว่าเป็นสถานการณ์ปัญหาที่มีความเหมาะสม

7.1) กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาที่เหมาะสม มีขั้นตอน ดังนี้

7.1.1) กำหนดปัญหาให้ชัดเจน เป็นขั้นตอนในการกำหนดสถานการณ์ปัญหา ที่มีอยู่ให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจปัญหาทั้งประเด็นปัญหาที่แท้จริงและสาเหตุของปัญหานั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ครูจะต้องโน้มน้าวให้นักเรียนเกิดความตระหนักในความสำคัญของปัญหาและให้ได้คิดพิจารณาสถานการณ์ปัญหาอย่างรอบคอบหลากหลาย

7.1.2) หาวิธีการแก้ปัญหา หลังจากได้กำหนดประเด็นปัญหาอย่างชัดเจนและได้วิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา แล้วจึงให้นักเรียนคิดหาวิธีการที่จะแก้ปัญหานั้น ๆ โดยควรเปิดโอกาสให้ได้คิดวิธีการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายมากมาย แล้วจึงพิจารณาเงื่อนไขอุปสรรคข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อนำมาพิจารณาเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ดี เหมาะสมที่สุดกับสถานการณ์และเงื่อนไขนั้น

7.1.3) วางแผนแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ โดยเมื่อเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมได้แล้วก็ให้ฝึกคิดวางแผน หาวิธีการแก้ปัญหานั้น ๆ และลงมือปฏิบัติแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ในระหว่างการแก้ปัญหาอาจจะมีอุปสรรคเกิดขึ้น การให้ได้ฝึกทบทวนประเมิน การแก้ปัญหาอย่างเป็นระยะในระหว่างการแก้ปัญหาก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาวิธีการแก้ปัญหาของตนเอง

7.1.4) วิเคราะห์/สรุปผลการแก้ปัญหา หลังจากได้ฝึกแก้ปัญหาตามวิธีการที่วางแผนไว้ และมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการแก้ปัญหาอย่างครบถ้วนแล้ว ควรจะมีการสรุปผล

การแก้ปัญหาทั้งในลักษณะความสำเร็จ ผลการแก้ปัญหาอุปสรรค แนวทางวิธีการแก้ปัญหาที่วางแผนไว้ ฝึกการวิเคราะห์สิ่งที่ดำเนินการไปแล้ว ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ ตลอดจนการฝึกฝนให้สรุปแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาคด้วย

8. การเรียนการสอนเพื่อสร้างความรู้ (Constructivism)

การเรียนการสอนเพื่อสร้างความรู้ เป็นการจัดสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการคิดสถานการณ์ปัญหาที่จัดให้มีขึ้นทำให้เกิดความไม่สมดุล สับสนในความคิด เนื่องจากข้อมูลความรู้ที่มีอยู่เดิมไม่เพียงพอหรือไม่สอดคล้องกับปัญหา/สถานการณ์ที่ได้รับทำให้เกิดการพิจารณาไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์หาข้อมูลเพิ่มเติม โดยการอภิปราย ถกเถียง แลกเปลี่ยนความรู้จากกันและกัน นำความรู้ใหม่และความรู้เดิมมาสัมพันธ์กันจนเกิดความรู้ ความคิดใหม่แล้วนำมาเปรียบเทียบพิจารณา ตรวจสอบ นำไปใช้ได้ถูกต้องน่าเชื่อถือ ความรู้ใหม่ที่สร้างขึ้นจะมีความสมบูรณ์ซับซ้อนกว่าความรู้เดิมที่มีอยู่ การจัดสถานการณ์ให้เกิดการสร้างความรู้นี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ ได้มีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองจึงเป็นความรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน ความรู้ใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้น มักเกิดจากการนำความรู้เก่ามาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับความรู้ใหม่ เกิดเป็นความรู้ที่มีความซับซ้อนและมีความหมายมากขึ้น โดยเฉพาะเป็นความหมายที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนที่สร้างความรู้ขึ้น ๆ

8.1) กระบวนการเรียนรู้เพื่อการสร้างความรู้ Diver และ Bell (1986) ได้ระบุขั้นตอนของการสอนแบบการสร้างความรู้ ไว้ดังนี้

8.1.1) ขั้นนำ (Orientation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะรับรู้ถึงจุดมุ่งหมายและสร้างจูงใจในการเรียน

8.1.2) ขั้นดึงความคิด (Elicitation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน อาจให้ผู้เรียนอภิปรายกลุ่มหรือเขียนเพื่อความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ ขั้นนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive Conflict)

8.1.3) ขั้นปรับเปลี่ยนแนวความคิด (Restructuring of Ideas) เป็นขั้นตอนที่สำคัญของบทเรียน ขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

8.1.3.1) ทำความกระจ่างและแลกเปลี่ยนความคิด (Clarification and Exchange of Ideas) ผู้เรียนจะเข้าใจได้ดีขึ้น เมื่อได้พิจารณาความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างความคิดของตนเองกับของผู้อื่น

8.1.3.2) สร้างความคิดใหม่ (Construction of New Ideas) จากการอภิปรายและการสาธิต ผู้เรียนจะเห็นแนวทางรูปแบบ วิธีการที่หลากหลายในการตีความจากปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์แล้วกำหนดความคิดใหม่

8.1.3.3) ประเมินความคิดใหม่ (Evaluation of the New Ideas) โดยการทดลองหรือคิดอย่างลึกซึ้ง ผู้เรียนควรหาแนวทางที่ดีที่สุดในการทดสอบความคิดที่เลือก (Alternative Ideas) ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนอาจจะรู้สึกไม่พึงพอใจความคิดความเข้าใจที่เคยมีอยู่เนื่องจากหลักฐานการทดลองสนับสนุนแนวคิดใหม่มากกว่า

8.1.4) ขั้นนำความนำไปใช้ (Application of Ideas) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียน มีโอกาสใช้แนวคิดหรือความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคย

8.1.5) ขั้นทบทวน (Review) เป็นขั้นสุดท้าย ผู้เรียนจะได้ทบทวนว่าความคิดความเข้าใจของเขาได้เปลี่ยนไป โดยการเปรียบเทียบความคิดของเขา เมื่อสิ้นสุดบทเรียน

9. การเรียนการสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอด (Concept Attainment)

การเรียนการสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอด เป็นการจัดสถานการณ์ให้เรียนรู้ลักษณะเฉพาะและลักษณะร่วมของสิ่งต่าง ๆ โดยให้เด็กได้ฝึกคิด สังเกตลักษณะเฉพาะและลักษณะร่วมของสิ่งนั้น นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ จำแนกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะร่วมของสิ่งนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นอย่างชัดเจน และเรียนรู้แนวทางวิธีการทำความเข้าใจลักษณะของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

สิ่งต่าง ๆ รอบตัวมีทั้งความแตกต่างและความเหมือนกัน การที่เด็กมีความสามารถในการพิจารณาจนได้ข้อมูลเกี่ยวกับความแตกต่างและความเหมือนกันของสิ่ง ๆ อย่างครบถ้วนแล้วจึงนำความเหมือนกันนั้น มาพิจารณาจัดเป็นกลุ่มหมวดหมู่ประเภทขึ้นมาจะทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน ครบคลุม

การฝึกฝนให้เกิดความเข้าใจลักษณะของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่มีความเป็นนามธรรมมากขึ้นและจะเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจต่าง ๆ ในชีวิตที่มีความเป็นนามธรรมสูงมากได้

ในการสอนความคิดรวบยอดในช่วงเริ่มต้นนั้น ควรจะเริ่มจากสิ่งรอบตัวที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเพื่อฝึกวิธีการ แนวทางในการสร้างความเข้าใจ สร้างความคิดรวบยอดในสิ่งนั้นหลักจากนั้นจึงนำวิธีการ แนวทางที่เรียนรู้ไปใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มีความเป็นรูปธรรมน้อยลง ๆ และมีความเป็นนามธรรมมากยิ่งขึ้นต่อไป

การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอด มีกระบวนการ ดังนี้

1) การให้ตัวอย่างแสดงความเป็นสิ่งนั้น โดยการให้ตัวอย่างนั้นมี 2 ลักษณะ คือ การให้ตัวอย่างของความคิดรวบยอด ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นสิ่งนั้น ๆ อย่างมากมายหลากหลาย (ตัวอย่างประเภทนี้เรียกว่าตัวอย่างทางบวก) และการให้ตัวอย่างที่ไม่แสดงความเป็นความคิด

รวบยอดนั้น เป็นการนำเสนอสิ่งที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากความคิดรวบยอดนั้น ๆ (ตัวอย่างประเภทนี้บางครั้งเรียกว่า ตัวอย่างทางลบ)

2) การวิเคราะห์ความแตกต่างและความเหมือนกันของตัวอย่างที่ให้เพื่อให้เห็นลักษณะนั้น ๆ อย่างชัดเจน

3) การหาลักษณะร่วมกันของตัวอย่างที่แสดงความเป็นสิ่งนั้น ๆ

4) การให้ชื่อและคำอธิบายของสิ่งนั้น จากลักษณะร่วมกันที่แสดงความเป็นสิ่งนั้น ๆ

เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและขยายความให้ความเข้าใจในสิ่งนั้น ๆ อย่างชัดเจน ในขั้นนี้เป็นขั้นที่สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจนว่าเด็กมีความเข้าใจความเป็นสิ่งนั้น ได้มากจนเพียงใด

10. การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Process)

กระบวนการกลุ่ม เป็นการจัดสถานการณ์การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้คนตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปได้มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีแนวคิดการกระทำแรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกัน และกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่มที่ดีก่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานสูงกว่าผลรวมของประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละคน ทุกคนจะได้เรียนรู้การทำงาน ค้นพบตัวเองและเพื่อนร่วมงาน กระบวนการกลุ่มจึงเน้นกระบวนการทำงานมากกว่าการเน้นผลงาน การทำงานร่วมกัน นอกจากจะได้ผลงานออกมามากกว่าการทำงานคนเดียวแล้ว สิ่งที่มีคุณค่ากว่าผลงานคือ การเรียนรู้กระบวนการทำงานที่ทำให้เกิดผลงานนั้น และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การสื่อสารความคิดและได้ฝึกฝนให้มีลักษณะนิสัยบางอย่างด้วย ในการสอนโดยการใช้กระบวนการกลุ่มนั้น สามารถสอนได้ทั้งในลักษณะสอนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและสอดแทรกให้ฝึกปฏิบัติการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้

10.1) หลักการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีดังนี้

10.1.1) เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มด้วยตนเองให้มากที่สุดตามบทบาทหน้าที่ที่ร่วมกันกำหนด

10.1.2) จัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้จากกันและกันให้มากที่สุด ทั้งในด้านเนื้อหาและการพัฒนาตนเอง

10.1.3) ให้ความสำคัญของกระบวนการทำงาน กระบวนการหาคำตอบมากกว่ามุ่งที่ผลงานหรือคำตอบ

10.2) ขั้นตอนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

10.2.1) ขั้นนำ เป็นขั้นที่ครูสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยการแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย แนะนำวิธีการเรียน กติกาหรือกฎเกณฑ์การทำงาน แจกจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหาและการเรียนรู้เรื่องกระบวนการกลุ่ม/กลุ่มสัมพันธ์

10.2.2) **ขั้นกิจกรรม** เป็นขั้นที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม ๆ ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้นอาจจะเป็นกิจกรรมแก้ปัญหา สร้างสรรค์ ผลงาน เกม บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น

10.2.3) **ขั้นวิเคราะห์** เป็นขั้นที่ครูให้นักเรียนวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการทำงานกลุ่มที่ผ่านมาทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ความสัมพันธ์ในกลุ่ม ตลอดจนความร่วมมือ ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองเข้าใจผู้อื่น มองเห็นปัญหาและแนวทางที่ดีใน การทำงาน

10.2.4) **ขั้นสรุปและการนำไปใช้** เป็นขั้นที่นักเรียนคิดวิเคราะห์ รวบรวม ความคิดให้เป็นหมวดหมู่เกี่ยวกับแนวทางในการนำข้อสรุปจากเนื้อหาบทเรียนและประสบการณ์ ในการทำงานเป็นกลุ่มไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตนเองและผู้อื่น ทั้งใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ ให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชนและสังคม

10.2.5) **ขั้นประเมินผล** เป็นขั้นที่พิจารณาผลการทำกิจกรรม ว่านักเรียน บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด โดยประเมินทั้งเนื้อหาวิชาและด้านพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม

11. การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการจัดสถานการณ์และบรรยากาศให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มเป็นสมาชิกที่มีลักษณะแตกต่างกันในด้านสติปัญญาหรือความถนัด สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตนเองและขอสมาชิกในกลุ่ม รับผิดชอบใน ความสำเร็จของกลุ่มร่วมกัน ความสำเร็จของกลุ่มพิจารณาจากความสำเร็จในการเรียนรู้ของสมาชิก แต่ละคน การเรียนรู้แบบร่วมมือจะพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม ลักษณะ สำคัญของการเรียนแบบนี้คือ นักเรียนที่เรียนดีจะได้รับการปลูกฝังให้มีความเสียสละในการดูแล รับผิดชอบสมาชิกในกลุ่ม ไม่เห็นแก่ตัวเอง ส่วนนักเรียนที่เรียนอ่อนจะได้รับการดูแลจากสมาชิก ในกลุ่มจนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ถูกทอดทิ้ง ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้อง กับสภาพที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกันในสังคม

11.1) การเรียนแบบร่วมมือ มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

11.1.1) สมาชิกกลุ่มมีลักษณะแตกต่างกัน อาจเป็นด้านสติปัญญา ภูมิหลัง และความถนัด เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดที่หลากหลาย กลุ่มมีโอกาสช่วยเหลือพึ่งพา กันได้อย่างราบรื่น

11.1.2) สมาชิกแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและของเพื่อนที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม มีการช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องของกันและกัน จนแน่ใจว่าสมาชิกทุกคนเกิดการเรียนรู้บทเรียนอย่างดี สามารถตรวจสอบเป็นรายบุคคลได้

11.1.3) ความสำเร็จของกลุ่มพิจารณาจากผลสำเร็จในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคน กลุ่มจะได้รับความสำเร็จเมื่อสมาชิกทุกคนมีคะแนนหรือผลงานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

11.1.4) การเรียนรู้ร่วมกัน เน้นการใช้กระบวนการกลุ่ม ทุกคนยอมรับและทำตามบทบาทและหน้าที่ของตน เคารพและยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไว้วางใจกัน ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

11.2) การเรียนรู้แบบร่วมมือ ได้รับการพัฒนาขึ้นหลายวิธี ซึ่งพอจะจัดกลุ่มเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

11.2.1) กลุ่มที่แบ่งงานพิเศษให้สมาชิกรับผิดชอบเป็นรายบุคคล เป็นการเรียนแบบร่วมมือที่เน้นให้สมาชิกในกลุ่มย่อยแต่ละคนศึกษาเนื้อหาเรื่องราวหรือทำงานที่รับผิดชอบตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจเป็นไปตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด แล้วนำผลงานมานำเสนอแก่สมาชิกในกลุ่มให้ช่วยปรับปรุงและเรียนรู้ร่วมกัน การประเมินผลสำเร็จของกลุ่มจะพิจารณาผลงานที่ทำของแต่ละคนหรือผลการทดสอบเป็นรายบุคคลมาคำนวณเป็นคะแนนกลุ่ม การเรียนรู้แบบร่วมมือแบบนี้ ควรใช้กับเนื้อหาที่แบ่งเป็นเรื่องหรือหัวข้อย่อยๆ ได้ เช่น ประวัติบุคคลสำคัญ ประเภทของสัตว์ชนิดต่างๆ เป็นต้น

11.2.2) กลุ่มที่ไม่มีงานพิเศษให้สมาชิกรับผิดชอบเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนเนื้อหา/ฝึกทักษะร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย โดยมีการตรวจสอบการเรียนรู้และช่วยเหลือกันจนทุกคนเกิดการเรียนรู้ตามบทเรียน เพื่อเตรียมสมาชิกทุกคนของกลุ่มให้พร้อมที่จะทดสอบเป็นรายบุคคลหรือร่วมกิจกรรมแข่งขันกับกลุ่มอื่น ผลการสอบหรือการแข่งขันของแต่ละคน จะนำมาพิจารณาคำนวณเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มใดที่คะแนนตามเกณฑ์จะได้รับรางวัล

11.3) ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ในการเรียนแบบร่วมมือนั้น นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกันก่อน แล้วดำเนินการสอน ดังนี้

11.3.1) ขั้นเตรียม เป็นขั้นที่ครูแบ่งกลุ่มนักเรียน ออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ประมาณ 2 - 6 คน โดยคละนักเรียนในกลุ่มให้แตกต่างกันในด้านสติปัญญา ความถนัดและภูมิหลัง แล้วครูอธิบายวิธีการเรียน แจกวัสดุประสงค์ของบทเรียน

11.3.2) **ชั้นสอน** เป็นชั้นที่ครูนำเข้าสู่บทเรียน สอนเนื้อหาหรือแนะนำเนื้อหา แหล่งข้อมูลและมอบหมายงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม

11.3.3) **ชั้นทำกิจกรรมกลุ่ม** เป็นชั้นที่นักเรียนฝึกทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน หรือนักเรียนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย โดยแต่ละคนมีบทบาทและหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกันรับผิดชอบในผลงานของตนเองและผลงานของกลุ่ม

11.3.4) **ชั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ** เป็นชั้นตรวจสอบการทำงานของ กลุ่มว่าผู้เรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนแล้วหรือยัง ผลการปฏิบัติเป็นอย่างไร เน้นการตรวจผลงาน กลุ่มและผลงานรายบุคคล ในบางกรณีนักเรียนอาจจะต้องซ่อมเสริมสิ่งที่ยังต้องปรับปรุง แล้วจึง ทำการทดสอบ

11.3.5) **ชั้นสรุปบทเรียนและประเมินผล** เป็นชั้นที่ครูและนักเรียนช่วยกัน สรุปบทเรียน ในขั้นนี้ครูต้องให้ความรู้ที่จำเป็นเพิ่มเติมแล้วจึงร่วมกันประเมินผลการทำงานเป็นกลุ่ม ให้การเสริมแรงโดยการชมเชยหรือการมอบรางวัลกลุ่มที่ทำคะแนนได้ตามเกณฑ์และการให้กำลังใจ กับสมาชิกในกลุ่มที่ยังไม่สามารถทำงานผ่านเกณฑ์ได้

12. การสอนเสริมโดยเพื่อน (Peer Group Tutoring)

การสอนเสริมโดยเพื่อน เป็นเทคนิคที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการกระจายบทบาท การสอนของครูให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ถ่ายทอดเนื้อหาวิชาความรู้และทักษะบางส่วน ให้กับเพื่อน โดยมีครูทำหน้าที่ดูแล จัดการแก้ปัญหา ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ สื่อ อุปกรณ์ ฯลฯ การสอนเสริมโดยเพื่อนจะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง เรียนรู้จากกันและกันและยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูมีเวลามากขึ้นที่จะได้ดูแลแก้ปัญหาการเรียนการสอน มีเวลาพิจารณาปัญหาในรายละเอียดของนักเรียนแต่ละคนและเข้าถึงความต้องการของนักเรียนแต่ละคนได้

12.1) การสอนเสริมเป็นการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนสอนกันเอง ซึ่งอาจแบ่งเป็น ประเภทใหญ่ได้ 2 ประเภท คือ

12.1.1) การสอนเสริมโดยเพื่อนต่างระดับชั้น เป็นการสอนเสริมโดยเพื่อนใน ลักษณะที่ นักเรียนผู้สอน เรียนอยู่ในระดับชั้นที่สูงกว่านักเรียนผู้เรียน

12.1.2) การสอนโดยเพื่อนระดับชั้นเดียวกัน เป็นการสอนเสริมโดยเพื่อน ในลักษณะที่นักเรียนผู้เรียนและนักเรียนผู้สอนอยู่ในระดับชั้นเดียวกัน การสอนเสริมทั้งสอง ประเภทอาจดำเนินการ โดยให้นักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูงหรือปานกลางเป็นผู้สอนก็ได้หรืออาจจะให้นักเรียนผู้สอนที่มีความสามารถต่ำสอนนักเรียนที่มีความสามารถต่ำกว่าตนในเนื้อ

หาวิชาที่ไม่ยากนักก็ได้ เพราะการสอนเสริมโดยเพื่อนเป็นการพัฒนาตัวผู้เรียนให้พร้อมกัน โดยไม่เกิดผลเสียใดใด แต่กลับมีประโยชน์ต่อทั้งตัวนักเรียนผู้สอนและนักเรียน ดังนี้

12.2) ประโยชน์ของการสอนเสริมโดยเพื่อนที่เกิดกับนักเรียนผู้เรียน

12.2.1) นักเรียนผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีแรงจูงใจในการเรียน สนุกสนานกับการเรียน

12.2.2) นักเรียนผู้เรียนรับรู้ว่าคุณได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากนักเรียนผู้สอนเกิดความมั่นใจในการเรียนว่าตนเองจะสามารถเข้าใจบทเรียนได้ กล้าแสดงออก สบายใจที่จะซักถามปัญหา มีความเข้าใจในเรื่องที่เรียนมากขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

12.2.3) นักเรียนผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น มีทักษะการเรียน ทักษะการสื่อสาร ขอบที่จะพูดหรือถามปัญหากับนักเรียนผู้สอนมากกว่าถามครู มีทักษะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เรียนรู้ที่จะผูกมิตรกับผู้อื่น

12.3) ประโยชน์ของการสอนเสริมโดยเพื่อนที่เกิดกับนักเรียนผู้สอน

12.3.1) นักเรียนผู้สอนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งในความรู้ที่สอน เพราะการพูดหรืออธิบายถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองรู้ไปยังผู้อื่นด้วยภาษาและวิธีการของตนเอง ทำให้นักเรียนผู้สอนเข้าใจความคิดรวบยอดของเรื่องที่สอนได้ชัดเจนขึ้น มีความแม่นยำในเนื้อหามากขึ้น เกิดการเรียนรู้ประเด็นอื่นๆ ขณะทำการสอนและยังพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองเพราะต้องศึกษาทบทวนอยู่เสมอ นักเรียนผู้สอนจะได้รับประสบการณ์จากการเรียนการสอนเท่า ๆ กันกับนักเรียนผู้เรียนหรืออาจมากกว่าด้วย

12.3.2) นักเรียนผู้สอนเกิดความกระตือรือร้นเอาใจจริงเอาใจกับการเรียนมีความภาคภูมิใจในการเป็นผู้สอน

12.3.3) นักเรียนผู้สอนมีความรับผิดชอบมากขึ้น เปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่อเพื่อน ครูอาจารย์ และโรงเรียน ไปในทางที่ดีขึ้น

12.3.4) นักเรียนผู้สอนมีทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากขึ้น เรียนรู้ในการเข้าใจผู้อื่น รู้จักดูแลผู้อื่น มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้การวางตัวเป็นผู้ใหญ่ ส่วนความเกรี้ยวกร้าวของนักเรียนผู้สอนบางคนจะลดลง ความเบื่อหน่ายเฉื่อยชาหายไป มีมิตรภาพเกิดขึ้นระหว่างนักเรียน ผู้สอนและนักเรียนผู้เรียน นักเรียนบางคนทีพุดน้อยจะมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม รู้ว่าการเป็นครูไม่ใช่เรื่องง่าย เกิดความเข้าใจครู และให้ความร่วมมือในการเรียนมากขึ้น

12.3.5) นักเรียนผู้สอนยังได้รับผลประโยชน์ทางด้านความรู้ ได้ฝึกทักษะและยุทธวิธีในการเรียน ทำให้เรียนได้ประสบความสำเร็จมากขึ้น สามารถนำทักษะและยุทธวิธี

ต่าง ๆ ที่ครูแนะนำในการสอนเสริมมาใช้กับตนเอง เมื่อพบปัญหาทางการเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

12.4) ประโยชน์ของการสอนเสริมโดยเพื่อน เป็นวิธีการสอนที่เกิดประโยชน์กับครูผู้สอน ดังนี้

12.4.1) ครูได้เรียนรู้ว่าการแก้ปัญหานักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำด้วยการสอนซ่อมเสริม การจัดที่นั่งพิเศษให้ การจัดกลุ่มสอนพิเศษ ฯลฯ ล้วนแต่เป็นการแก้ปัญหาที่ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองน้อยลง ส่งผลกระทบต่อนักเรียนทั้งสิ้น การแลกเปลี่ยนบทบาทโดยให้นักเรียนเป็นผู้สอน เป็นการให้ความสำคัญเพิ่มการรับรู้คุณค่าของตนเองให้แก่ผู้เรียน เป็นการแก้ปัญหานักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่ดีวิธีหนึ่ง ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับประสบการณ์ที่พึงพอใจ

12.4.2) การจัดการสอนเสริมโดยเพื่อน จะช่วยแบ่งเบาภาระของครูในการดูแลนักเรียนทั้งห้องและทำให้ครูมีเวลามากขึ้นที่จะสนใจนักเรียนบางคนเป็นพิเศษ

12.4.3) ครูที่มีส่วนร่วมในการใช้เทคนิคการสอนเสริมเพื่อนต่างระดับเกิดความร่วมมือและได้เรียนรู้จากกันและกันมากขึ้น ได้ปรับปรุงการสอนจากข้อมูลป้อนกลับที่ได้จากนักเรียน

12.5) กระบวนการในการสอนเสริมโดยเพื่อน

การสอนเสริมโดยเพื่อนจะมีครูเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาที่เหมาะสม ดูแลจัดการแก้ปัญหาให้การสอนโดยเพื่อนมีประสิทธิภาพ ซึ่งขั้นการสอนที่จะเลือกใช้นั้นจะอยู่ในดุลยพินิจของครูที่จะวิเคราะห์ให้เหมาะกับสภาพนักเรียนและเนื้อหาวิชาหรือทักษะที่จะสอนเสริมรวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วยหรือครูอาจไม่กำหนดขั้นตอนใดเลย แต่ให้นักเรียนได้พูดคุยถ่ายทอดวิชาความรู้ปรึกษาตนเองก็ได้ นอกจากนี้ยังมีสิ่งอื่น ๆ ที่ครูด้วยต้องคำนึงถึงในการที่จะจัดการสอนเสริม คือ

12.5.1) อัตราส่วนระหว่างนักเรียนผู้สอนและนักเรียนผู้เรียนนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน เช่น ความสามารถของนักเรียน ลักษณะเนื้อหาวิชาหรือทักษะที่จะถ่ายทอด ระดับชั้นของนักเรียน อุปนิสัยของนักเรียน เวลาที่ใช้ ฯลฯ แต่อาจสรุปได้ว่า ไม่มีการกำหนดอัตราส่วนตายตัวไว้ อาจเป็นการจับคู่แบบ 1:1 1:2 2:2 1:5 1:10 3:12 เป็นต้น

12.5.2) การเตรียมการก่อนการสอนเสริม เป็นสิ่งที่ครูต้องดำเนินการก่อนได้แก่

12.5.2.1) ควรมีการปรึกษาหารือระหว่างครูหลาย ๆ ระดับชั้น
เกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการสอน

12.5.2.2) ควรมีการตั้งเป้าหมายของโปรแกรมการสอนเสริมและเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้เป็นลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน

12.5.2.3) ควรวิเคราะห์เนื้อหาที่จะสอน ให้เป็นบทย่อย ๆ

12.5.2.4) ควรเตรียมอุปกรณ์การสอนและแหล่งข้อมูลให้พอเพียง

12.5.2.5) การเลือกนักเรียนผู้สอน ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสในการฝึกเป็นผู้สอน โดยมีครูเป็นผู้พิจารณาว่านักเรียนคนใดมีความสามารถหรือความถนัดในด้านใด สิ่งสำคัญที่ครูควรนำมาพิจารณาในการเลือกนักเรียนผู้สอนคือ นักเรียนจะต้องมีความประพฤติ ลักษณะนิสัยและอารมณ์เป็นที่ยอมรับของนักเรียนผู้เรียนในกลุ่มของตนและมีความเต็มใจที่จะเป็นผู้สอน

12.5.2.6) ควรมีการจัดกลุ่มระหว่างนักเรียนผู้สอนและนักเรียนผู้เรียน

12.5.2.7) ควรมีการเตรียมนักเรียนผู้สอนให้เข้าใจถึงเทคนิคการสอนเสริมโดยเพื่อน

12.5.2.8) การจัดเวลาที่จะใช้ในโปรแกรม ระยะเวลาและจำนวนครั้งที่ใช้ในโปรแกรมแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของนักเรียนผู้เรียนตลอดจนวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการสอนนั้นๆ สิ่งสำคัญที่ครูควรคำนึงยิ่งกว่าระยะเวลาและจำนวนครั้งของการสอนคือ ความสม่ำเสมอของการพบกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนหรือความสม่ำเสมอของการจัดตารางสอนนั่นเอง

12.5.2.9) ครูควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับขอบเขตเนื้อหาและวิธีการใช้อุปกรณ์แต่ละชิ้นในแต่ละบทเรียนก่อนการสอน

12.5.2.10) ครูควรฝึกให้นักเรียนผู้สอนเขียนบันทึกการสอน เพื่อที่ครูจะได้ประเมินความก้าวหน้าของการเรียนการสอนได้

12.5.2.11) ครูควรให้ความดูแลอย่างใกล้ชิดในระหว่างการสอน แต่ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรงมากเกินไป ควรปล่อยให้ นักเรียนผู้สอนได้แสดงความสามารถในการดำเนินการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

12.5.2.12) ครูควรบอกให้นักเรียนผู้สอนทราบว่าจะเกิดปัญหาต่าง ๆ ทางด้านระเบียบวินัย นักเรียนไม่ควรจัดการตนเอง ควรรายงานให้ครูทราบ เพื่อครูจะได้ดำเนินการแก้ไขให้เรียบร้อย

12.5.2.13) ครูควรชี้แจงแนวคิด ความเป็นมา ความสำคัญและเป้าหมายของการสอนเสริมโดยเพื่อน ให้นักเรียนทราบและชี้แจงให้นักเรียนผู้สอนเห็นความสำคัญของตนเอง

12.5.2.14) ครูควรให้นักเรียนผู้สอนได้มีโอกาสสังเกตการสอนของครูของนักเรียนผู้เรียนเพื่อที่จะได้เลียนแบบและศึกษาเทคนิคต่าง ๆ

12.5.2.15) ครูควรฝึกเทคนิคต่าง ๆ ที่นักเรียนผู้สอนจะนำไปใช้ เช่น ฝึกการตั้งคำถาม การชมเชย การรอเวลา การแก้ไขสิ่งผิดให้กับนักเรียนผู้เรียนและควรให้นักเรียนผู้สอนได้รู้ถึงธรรมชาติตามวัยของนักเรียนผู้เรียน วิธีการฝึกนักเรียนผู้สอนที่พบว่าได้ผล ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติในเรื่องที่ต้องการให้นักเรียนผู้สอนเรียนรู้ การเตรียมก่อนการสอน เสริมโดยเพื่อนต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับเป้าหมาย และสภาพการเรียนการสอนของแต่ละกลุ่ม โดยประยุกต์แนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมารวมทั้งสร้างสรรค์แนวคิดให้เหมาะสมกับการจัดการสอนเสริมโดยเพื่อนของตนเอง

12.5.3) การเตรียมนักเรียนผู้เรียน ได้แก่

12.5.3.1) ครูควรชี้แจงแนวคิด ความเป็นมา ความสำคัญและเป้าหมายของการสอนเสริมให้นักเรียนทราบ

12.5.3.2) ครูควรให้นักเรียนที่เคยเข้าร่วมโปรแกรมมาพูดคุยให้นักเรียนผู้เรียนฟัง

12.5.3.3) ครูควรสอนมารยาท การปฏิบัติตัวต่อนักเรียนผู้สอนอย่างเหมาะสม

12.5.3.4) ครูควรสอนเทคนิคต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้ในการเรียนกับนักเรียนผู้สอน เช่น การฟังอย่างตั้งใจ การโต้ตอบ เป็นต้น

13. การเรียนที่บ้าน (Home school)

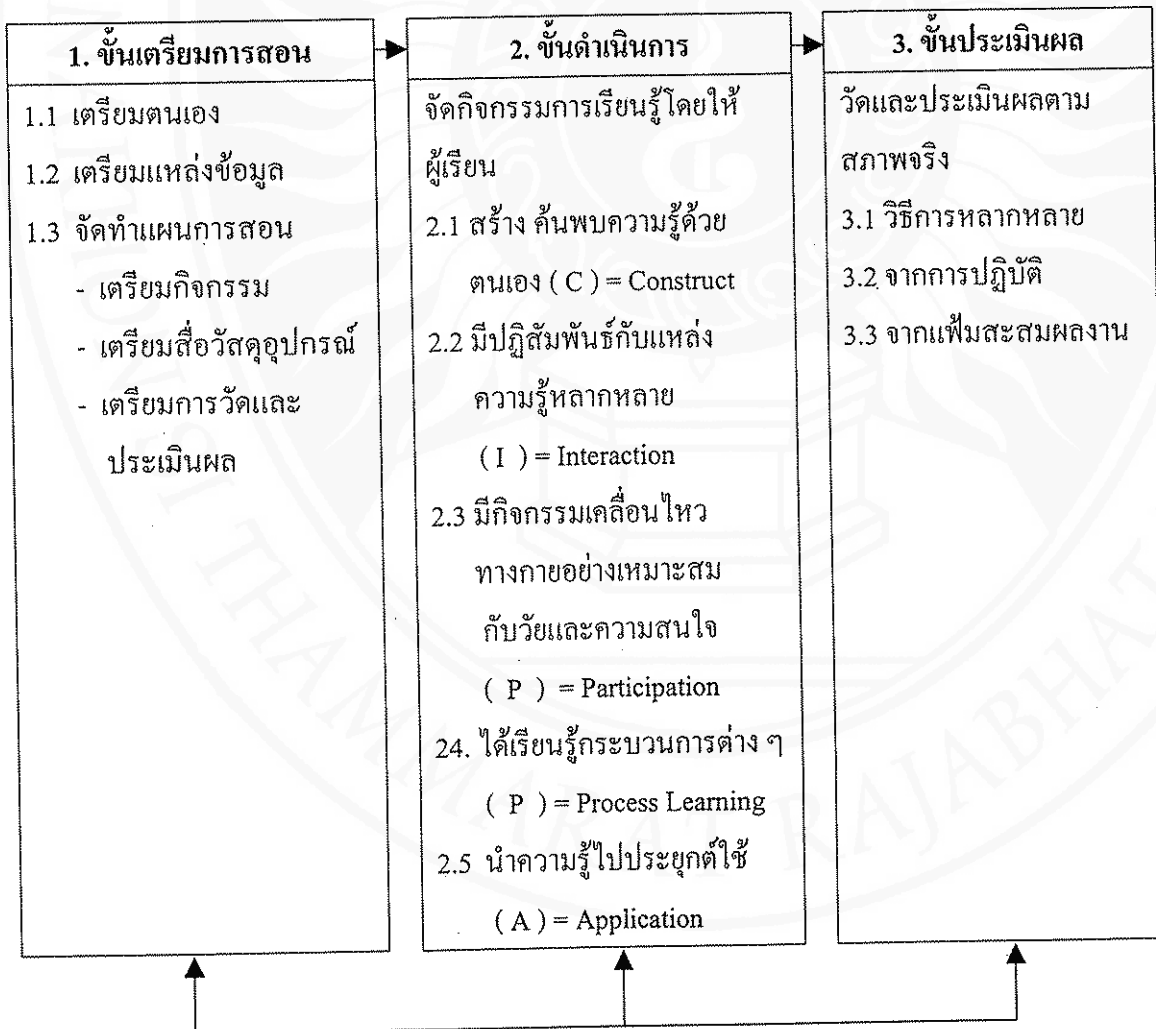
การเรียนที่บ้านเป็นการจัดการเรียนให้เด็กที่บ้านหรือที่อื่น ๆ นอกเหนือจากโรงเรียน โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้องและบุคคลอื่น ๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เด็กสนใจและเรื่องที่เห็นว่าเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้แบบใหม่นอกระบบโรงเรียน โดยผู้ที่ถือได้ว่ามีความรักความปรารถนาดีต่อเด็กและมีความประสงค์ที่จะรับภาระในการจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่เหมาะสมให้แก่บุตรหลานของตนเอง ด้วยหวังจะสืบทอดความรู้สิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในครอบครัว บ้าน ถ่ายทอดสิ่งที่เหมาะสมให้กับเด็ก เพื่อการนำไปใช้อย่างมีความหมายในชีวิตภายหน้าต่อไป

การจัดการเรียนที่บ้านเป็นรูปแบบการศึกษาโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในบ้าน ผู้คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก ตามรูปแบบและกลวิธีของแต่ละบุคคล ซึ่งจะทำให้เด็กได้รับการดูแลอย่างเต็มที่ ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย เด็กสามารถแสดงศักยภาพในตัวได้อย่างเต็มที่และตรงตามความต้องการ

การจัดการเรียนที่บ้านไม่ใช่เรื่องใหม่ ในสมัยโบราณก็เคยจัดมาก่อน แต่เมื่อมีการตั้งโรงเรียนขึ้น การจัดการเรียนที่บ้านก็ไม่ได้ดำเนินการต่อ ผลจากการมีโรงเรียนทำให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนมีหน้าที่ในการให้การศึกษา เมื่อมีการดำเนินการจัดการเรียนที่บ้านขึ้นมา ในสมัยนี้จึงดูเหมือนว่าเป็นเรื่องแปลกและเกิดข้อกังขาขึ้นมามากมาย ทั้งในเรื่องความรู้ความสามารถด้านการสอนของพ่อแม่ การขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลอื่น ผลสัมฤทธิ์ของเด็กที่มีเกิดขึ้นกับการเรียนการสอนและปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย แต่ถ้าพิจารณาอย่างรอบคอบและมีการวางแผนการจัดการเรียนอย่างดี รัดกุม การจัดการเรียนที่บ้านจะเป็นรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับยุคปัจจุบันที่การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากการบอกเล่าถ่ายทอดจากครูสู่เด็กนักเรียนดังเช่นที่ผ่านมา

14. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบ CIPPA MODEL

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 1 – 2) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบ CIPPA MODEL โดยยึดหลักและประยุกต์รูปแบบมาจากแนวคิดของทิสนา แชมมณี ดังแผนภาพต่อไปนี้

ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL โดยยึดหลักและประยุกต์รูปแบบมาจากแนวคิดของรองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี นั้น มีรายละเอียดดังนี้

14.1) Construct คือ การให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูล ทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ ข้อมูลและสรุปข้อความรู้

14.2) Interaction คือ การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้จากกัน แลกเปลี่ยน ข้อมูล ความคิดและประสบการณ์แก่กันและกัน

14.3) Participation คือ การให้ผู้เรียนมีบทบาท / ส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

14.4) Process Learning คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้กระบวนการควบคู่ไปกับ ผลงาน / ข้อความรู้ที่สรุปได้

14.5) Application คือ การให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุป วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายที่กล่าวแล้วข้างต้น ได้แก่ การเรียนการสอนแบบบูรณาการ การเรียนการสอนแบบโครงงาน การเรียนรู้โดยวิธีการศึกษา การเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน วิทยาศาสตร์ การเรียนการสอนแบบสืบสอบ การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา การเรียนการสอนเพื่อสร้างความรู้ การเรียนการสอนเพื่อสร้างความคิดรวบยอด การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การเรียนแบบร่วมมือ การสอนเสริมโดยเพื่อนและการเรียนที่บ้าน ต่างก็เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบ CIPPA MODEL โดยยึดหลักและประยุกต์รูปแบบมาจากแนวคิด ของรองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเป็นแบบในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้อในการวิจัยครั้งนี้

บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจากกรอบแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบ CIPPA MODEL โดยยึดหลักและประยุกต์รูปแบบมาจากแนวคิดของ ทศนา แคมมณี ได้กำหนดบทบาทของครูเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการเตรียมการสอน ด้านการ ดำเนินการสอน และด้านการวัดและประเมินผล โดยผู้วิจัยได้รวบรวมบทบาทของครูในการจัดการ เรียนรู้ ดังนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541 : 13 - 14) ได้อธิบายกระบวนการเรียนรู้แบบ CIPPA MODEL ทั้ง 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นเตรียมการสอน

1.1) ขั้นเตรียมการสอน เป็นการเตรียมตนเอง การเตรียมแหล่งข้อมูล การเตรียมกิจกรรมการสอน การเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ และเตรียมการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1) การเตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ซึ่งจะต้องให้คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้ ดังนั้นครูจะต้องมีภาระหนัก เตรียมตัวเองด้วยการอ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติมาก ๆ ในหัวข้อเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบ รวมทั้งข้อมูลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.1.2) การเตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้อีกต่อไป ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ และห้องพิพิธภัณฑน์ในโรงเรียน ทั้งนี้รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนด้วย ซึ่งครูสามารถสำรวจบัญชีรายชื่อหนังสือ อุปกรณ์หรือสื่อต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนการสอนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

1.1.3) การเตรียมกิจกรรมการเรียน บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง คือการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ตามที่กำหนด โดยบทบาทในส่วนนี้ครูจะทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการ (Manager) ที่กำหนดบทบาทการเรียนรู้และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียน ให้เขาได้ทำกิจกรรมตามความต้องการ ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

1.1.4) การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เมื่อครูได้ออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนแล้ว ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่าจะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียนดังกล่าวบรรลุผลแล้วจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตรงนี้ จึงเป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผล

1.1.5) การเตรียมการวัดและประเมินผล บทบาทในด้านการเตรียมการอีกประการหนึ่ง คือ การเตรียมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะพิสัย (Psychomotor) โดยเตรียมวิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

2) ชั้นดำเนินการสอน

บทบาทของครูในชั้นดำเนินการสอน เป็นบทบาทขณะผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.1) การเป็นผู้ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำปรึกษา (Helper and Advisor) คอยให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลาที่คุณเรียนต้องการ เพื่อให้การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2) การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ เข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2.3) การเป็นผู้ร่วมกิจกรรม (Active Participant) โดยเข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มผู้เรียนพร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็นหรือช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของนักเรียนขณะทำกิจกรรม

2.4) การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ (Monitor) ตรวจสอบผลการทำงานตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ก่อนให้ผู้เรียนสรุปเป็นข้อความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้

2.5) การเป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และอภิปรายโต้แย้งด้วยท่วงทำนุมนวลให้เกิดรักกันอย่างเป็นมิตร โดยมีจุดหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

3) ชั้นวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนต้องดำเนินการเพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริง (Authentic Measurement) จากการปฏิบัติ (Performance) และจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ซึ่งในการวัดและประเมินผลนี้ นอกจากครูจะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้ว ผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรจะมีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่มด้วย

วัฒนา ระบุว่าทุกซ์ (2541 : 80 – 81) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่าการเตรียมสิ่งสนับสนุนเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ และเพื่อให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการสอนหลากหลาย น่าสนใจ สิ่งสนับสนุนในที่นี้ประกอบด้วย

1) การเตรียมแหล่งค้นคว้าสำหรับผู้เรียน ประกอบด้วย ห้องสมุด ศูนย์หนังสือ ศูนย์วิทยบริการ ห้องโสตทัศนศึกษา เป็นต้น ซึ่งควรเป็นสถานที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งค้นคว้าที่เป็นระบบ สะดวก ง่ายต่อการค้นคว้า การเลือกใช้ทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารและไม่ใช่อเอกสาร เป็นสถานที่ที่สะอาด สงบ มีสื่อหลากหลาย นำเข้าไปใช้บริการ

2) การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้คิดได้ทำและแสดงออก ครูจึงควรมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย น่าสนใจ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช (2543 : 19) ได้กล่าวว่า บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้สอนที่ยืนอยู่หน้าชั้นเรียนตลอดเวลา พร้อมกับ “มือซ้ายถือหนังสือ มือขวาถือชอล์ค ถ้าไม่เขียนตามคำบอกก็ให้ลอกบนกระดาน” มาเป็น

1) ผู้จัดการ (Manager) เป็นผู้กำหนดบทบาทให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรม แบ่งกลุ่มหรือจับคู่ เป็นผู้มอบหมายงานหน้าที่ความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนทุกคน จัดการให้ทุกคนได้ทำงานที่เหมาะสมกับความสนใจของตน

2) ผู้ร่วมกิจกรรม (An Active Participant) เข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มจริง ๆ พร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็นหรือเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนขณะทำกิจกรรม

3) ผู้ช่วยเหลือและแหล่งวิทยาการ (Helper and Resource) คอยให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ ตัวอย่างเช่น การให้ข้อมูลหรือความรู้ในขณะที่ผู้เรียนต้องการ จะช่วยทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

4) ผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourage) ช่วยสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์หรือให้คำแนะนำที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือปฏิบัติด้วยตนเอง

5) ผู้ติดตามและตรวจสอบ (Monitor) คอยตรวจสอบชิ้นงานที่ผู้เรียนผลิตขึ้นมาก่อนที่จะส่งต่อไปให้ผู้เรียนคนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความถูกต้อง การแก้คำผิด อาจทำได้ทั้งก่อนทำกิจกรรมหรือบางกิจกรรมอาจจะแก้ที่หลังได้

สุพล วงสินธ์ (2539 : 39) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากที่ครูเป็นผู้รู้ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นบทบาทดังนี้

- 1) เป็นผู้จัดการ (Manager) ผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียมกิจกรรม บริหารกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้
- 2) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) จัดสภาพแวดล้อมสิ่งต่าง ๆ ให้พร้อมและ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด
- 3) เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (Helper) ให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนต้องการทั้งด้านวิชาการ ชุรการและอื่น
- 4) เป็นผู้ให้คำแนะนำ (Adviser) ให้คำปรึกษาแนะนำในการทำงานการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้กำลังใจแก่ผู้เรียน
- 5) เป็นผู้กำกับดูแล (Monitor) เป็นผู้กำกับดูแลให้การเรียนการสอนของผู้เรียนดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้
- 6) เป็นผู้เรียน (Learner) ในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ไม่เพียงแต่ครูต้องเปลี่ยนจากการเป็นผู้รู้ ผู้ถ่ายทอดเท่านั้น ครูยังมีบทบาทที่สำคัญในการเป็นผู้เรียนอีกด้วย เพราะผู้เรียนอาจไปศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ครูยังไม่ทราบ ไม่เคยรู้มาก่อน ครูจึงต้องมีบทบาทเป็นผู้เรียนด้วย
- 7) เป็นผู้วัดและประเมินผล (Evaluator) เป็นผู้วัดและประเมินความก้าวหน้า พัฒนาการในการเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ และผลงานของนักเรียน

แดนสวรรค์ สุตทน (2539 : 32) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ 6 ประการ ดังนี้

- 1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาอย่างอิสระ
- 2) จัดสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด
- 3) เป็นผู้คอยชี้แนะ ช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนมีปัญหาในการเรียนและคอยให้กำลังใจนักเรียนตลอดเวลา
- 4) ไม่เป็นผู้สกัดกั้นความคิดเห็นของนักเรียน รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน
- 5) ให้โอกาสผู้เรียนแสวงหาความรู้
- 6) จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้นักเรียน โดยการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดสภาพในห้องเรียน การจัดป้ายนิเทศส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

กรมวิชาการ (2544 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดให้สถานศึกษาต้องประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ในส่วนของครูที่อยู่ในกระบวนการโดยตรง ควรมีบทบาท ดังนี้

1) พัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยการศึกษาค้นคว้า วิจัยให้มีรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้

2) ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นหลัก

3) จัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตน

4) สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยยึดหลักว่า ทุกสถานที่ทุกแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้และทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นสื่อการเรียนรู้

5) ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ ความคิดด้วยการลงมือปฏิบัติจริง

6) ให้คำปรึกษา แนะนำ เสริมแรงและเป็นตัวแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อยอมรับและพัฒนาตนเองไปสู่บุคคลแห่งการเรียนรู้

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 53 -54) ได้กำหนดภารกิจในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นภาระในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียน ดังนี้

1) การรวบรวมรูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเน้นการปฏิบัติจริงของผู้เรียนในสภาพของชีวิตจริง และช่วยพัฒนาความสามัคคีต่าง ๆ ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เช่น รูปแบบ CIPPA Model การทำโครงการ เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ เช่น การแข่งขันเป็นทีม การสร้างความสำเร็จเป็นทีม การเรียนแบบศูนย์การเรียน การใช้บทบาทสำเร็จเป็นทีม เป็นต้น

2) การวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น

3) การกำหนดความต้องการในเรื่อง สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้รายวิชานั้น ๆ เนื่องจากกิจกรรมจะมีลักษณะให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สื่อการเรียนรู้จึงเป็นสื่อที่ผู้เรียนใช้ปฏิบัติจริงด้วย

4) การวิเคราะห์และกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่เป็นการประเมินตามสภาพจริง

5) การจัดแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของครู

6) การเตรียมการในเรื่องการเรียนการสอนจะต้องมีการจัดหา จัดทำ จัดห้องต่าง ๆ ให้พร้อมในการใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้

7) การเตรียมการเรื่องการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดวิธีการและเครื่องมือแบบฟอร์ม แนวปฏิบัติในการประเมินผลการเรียนรู้

จากบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นการเตรียมการสอน ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการเตรียมตนเองของครูให้มีการพัฒนาตนเองโดยการศึกษาค้นคว้าให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้ของครูในรูปแบบของสื่อการสอน ใบความรู้และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การเตรียมแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เป็นต้น การประสานความร่วมมือกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการวางแผนออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งได้จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน การเตรียมวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อม จัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีชีวิตชีวา นักเรียนมีความสุขจากการเรียนรู้และการสร้างบรรยากาศที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้ค้นพบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2) ขั้นการดำเนินการสอน ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนองความต้องการของผู้เรียนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย การกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา และตัดสินใจ ผู้เรียนสามารถอภิปรายผลการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนและกลุ่ม และการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายอย่างเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อการสอนที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการสนับสนุนและเสริมสร้าง กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

มีการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในขณะที่กิจกรรมการเรียนการสอนและต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา ผู้เรียนมีความสุขจากการเรียนรู้

3) **ขั้นการวัดและประเมินผล** เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์และการเขียนของผู้เรียน มีวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนด เช่น โครงงาน เป็นต้น การประเมินผู้เรียนด้วยแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน ทั้งนี้ให้มีการส่งเสริมให้ผู้เรียน ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การวิเคราะห์และจัดทำข้อมูลผู้เรียนจากผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การนำผลจากการวัดและประเมินผลผู้เรียนไปปรับปรุงการเรียนการสอน และมีการ รายงานผลการประเมินผลการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีผู้ทำวิจัยสามารถรวบรวมได้ดังนี้

สมชาย คงสว่าง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมากและได้เสนอแนะในการพัฒนางานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลาไว้ว่า ควรจัดให้มีโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรเพื่อเป็นต้นแบบ ควรมีครูเพียงพอตรงกับความต้องการ ควรมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการเรียนการสอน ควรนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการสอนของครู ควรมีห้องสมุดเป็นเอกเทศ และมีหนังสือเพียงพอ ควรส่งเสริมให้ครูนิเทศกันเอง ควรประชุมวางแผนการดำเนินงานร่วมกันทุกฝ่ายและควรให้บุคลากรเข้ารับการอบรมทุกครั้ง

พงษ์รัตน์ จุลนวล (2523 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารโรงเรียน 113 คน และคณะครูอาจารย์ 317 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ทั้งแก่องค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาลำดับของปัญหาพบว่า อันดับแรก ได้แก่ งานห้องสมุด อันดับถัดไปตามลำดับ คือ การเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน งานด้านการวางแผนและกำหนด

วิธีการดำเนินงาน งานประชุมทางวิชาการ งานนิเทศการศึกษา งานวัดผลและประเมินผล งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้และงานส่งเสริมการสอน

ปราโมทย์ ศรีสมบัติ (2530 : บทคัดย่อ) ปัญหาในการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ ครูยังไม่เข้าใจหลักสูตรดีพอ ครูไม่ค่อยจะได้ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจก่อนนำไปใช้ ครูไม่ค่อยเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนเพราะนึกถึงความสะดวก ครุนำสื่อการสอนมาใช้น้อย การจัดไปเยี่ยมชมสถานศึกษาอื่นน้อย การจัดครูเข้าสอนมิได้เป็นไปตามความถนัดและความต้องการของครู ครูผู้สอนมีโอกาสวัดและประเมินผลน้อย เครื่องมือไม่มีคุณภาพ หนังสือห้องสมุดไม่ค่อยพอกับจำนวนนักเรียน ผู้บริหารปฏิบัติงานนิเทศน้อยเนื่องจากมีงานธุรการมาก การปฏิบัติงานวิชาการไม่ค่อยจะดำเนินตามแผนที่วางไว้ ครูและผู้บริหารนำความรู้ที่ได้จากการอบรมเข้าสู่การปฏิบัติน้อย

โชคชัย ไกรนรา (2525 : 66) ได้วิจัยเกี่ยวกับทักษะของครูต่อบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้กล่าวถึงปัญหาในการบริหารงานวิชาการไว้ว่า ผู้บริหารได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แท้จริงแล้วงานด้านวิชาการ ควรถือว่าเป็นหน้าที่หลักและสำคัญยิ่งของโรงเรียน

บุญส่ง ลอยสุวรรณ (2538 : 85) ได้วิจัยเกี่ยวกับทักษะการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสอนของครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าทักษะการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการสอนของครู

มนตรี พรหมมา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า

- 1) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู โรงเรียนสิชล คุุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยส่วนร่วมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก
- 2) ครูอาจารย์โรงเรียนสิชลคุุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศต่างกัน มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่าด้านการเตรียมการ ครูอาจารย์จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และที่ระดับ .05 ตามลำดับ โดยเฉลี่ยครูอาจารย์เพศชายสูงกว่าเพศหญิง
- 3) ครูอาจารย์โรงเรียนสิชลคุุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยส่วนรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

4) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูอาจารย์โรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ ควรมีการนิเทศติดตามผล การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ควรจัดเตรียมเอกสาร สื่อการสอนให้เพียงพอ และส่งเสริมการใช้อย่างจริงจัง ควรจัดอบรมสัมมนาเพื่อสร้างจิตสำนึกของครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้ครูอาจารย์และนักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างเพียงพอ ครูควรมีการใช้และปรับปรุงแผนการสอนอย่างต่อเนื่อง

นงคราญ โกเมศ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูอาจารย์โรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการเตรียมการสอนพบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการจัดทำแผนการสอน การมีวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนไม่เพียงพอและการเลือกวิธีการสอน
- 2) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูอาจารย์โรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการดำเนินการสอนพบว่า ครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีปัญหาในการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน และการนำแผนการสอนไปปฏิบัติการสอนจริง
- 3) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูอาจารย์โรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการประเมินผล พบว่าครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีปัญหาในการจัดทำเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แอกที (อารีย์ เกื้อกุล 2538 : 49 ; อ้างอิงมาจาก Agthe 1980 : 3076 – 3077) ได้วิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ครูใหญ่และครูยอมรับว่า งานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะโดยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน
- 2) ครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารงานอื่น ๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น
- 3) ครูใหญ่และครูมีความคิดว่า โครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียน
- 4) นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่จะเป็นที่สั่งการมาเป็นผู้ประสานงานและมีการทำงานเป็นคณะมากยิ่งขึ้น

แมททอกซ์ (เฉลียว ดิษฐ์ 2530 : 53 ; อ้างอิงมาจาก Mattox 1978 : 6061 – A) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐอิลลินอยส์

สหรัฐอเมริกา พบว่า ความต้องการที่อยู่ในระดับมาก คือ ความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศและประเมินผล และต้องการปรับปรุงการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาผลการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ พอจะสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการและมีความต้องการพัฒนางานวิชาการ ที่ต้องการให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ แต่ก็มีปัญหาในการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญพอสมควร เช่น ครูไม่ค่อยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน การไม่เข้าใจหลักสูตรของครู การขาดการนิเทศติดตามผลการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ขาดวัสดุอุปกรณ์บริการครูอย่างเพียงพอ ซึ่งได้เสนอแนะไว้ดังนี้ ควรมีการนิเทศติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง ควรมีการจัดเตรียมเอกสาร สื่อการสอนให้เพียงพอ ควรมีการอบรมสัมมนาและประชุมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ควรมีแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพไว้บริการครู เช่น มีห้องสมุดที่พร้อมต่อการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น